

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અમદાવાદ મધ્યે ગુજરાતની ઉચ્ચ અદાલતમાં

૨૦૨૫નો આર/પ્રથમ અપીલ નંબર ૩૨૮૭

સાથે

૨૦૨૫ની દીવાની અરજી (સ્ટે માટે) નંબર ૧

૨૦૨૫ ના આર/ફર્સ્ટ એપિલિકેશન નંબર ૩૨૮૭ માં

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય સુશ્રી ન્યાયમૂર્તિ સંગીતા કે. વિશેન

અને

માનનીય સુશ્રી. ન્યાયમૂર્તિ નિશા એમ. ઠાકોર

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના

=====

લક્ષીત મનજીભાઈ સાવલિયા

વિરુદ્ધ

હીરલ તે લક્ષીત સાવલિયાના પત્ની

=====

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી.પીનાંક જે. રાયાણી (૧૦૧૬૬) અપીલકર્તા (ઓ) નંબર ૧ માટે

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૧ માટે શ્રી પ્રતીક વાય જસાણી (૫૩૨૫)

=====

કોરમ:માનનીય સુશ્રી ન્યાયમૂર્તિ સંગીતા કે. વિશેન

અને

માનનીય સુશ્રી. ન્યાયમૂર્તિ નિશા એમ. ઠાકોર

તારીખ:૨૩/૧૨/૨૦૨૫

મૌખિક ચુકાદો

(સુશ્રી ન્યાયમૂર્તિ સંગીતા કે. વિશેન દ્વારા)

૧. કેપ્શનવાળી (શીર્ષકવાળી) અપીલ, કૌટુંબિક અદાલત, ગોંડલના વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા સી.એમ.એ. એસ.સી. નંબર ૬/૨૦૨૪ માં પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૧/૦૮/૨૦૨૫ ના ચુકાદા (જેને હવે પછી "આક્ષેપિત ચુકાદા" તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવ્યો છે) સામે નિર્દેશિત કરવામાં

આવી છે, જેના દ્વારા બાળકનો કાયમી કબજો સામાવાળા-માતાને સોંપવામાં આવ્યો છે અને અપીલકર્તા-પિતાને દર રવિવારે બાળકને મળવા માટે વિઝિટેશન હક્ક (મુલાકાતનો હક્ક) આપવામાં આવ્યો છે. સદર વિઝિટેશન હક્ક ઉપરાંત, અપીલકર્તાને ઉનાળુ વેકેશન, શિયાળુ વેકેશન અને દિવાળીના વેકેશનના પ્રથમ પાંચ દિવસ દરમિયાન બાળકનો કબજો રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે. તેનાથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાએ કેપ્શનવાળી અપીલ દાખલ કરી છે.

૨. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પિનાંક જે. રિયાણીએ રજૂઆત કરી છે કે આક્ષેપિત ચુકાદો ભૂલભરેલો છે અને બાળકના કલ્યાણની વિરુદ્ધ છે, કારણ કે નીચેની અદાલતે બાળકના કબજાનો નિર્ણય કરતા પરિમાણો, એટલે કે; બાળકનું કલ્યાણ, તેની ઈચ્છા, ખુશી, શૈક્ષણિક જરૂરિયાતો, આરોગ્ય, શારીરિક સુખ-સગવડ અને સમગ્ર કલ્યાણને નજરઅંદાજ કર્યા છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામાવાળાને બાળકનો કબજો સોંપવામાં વિદ્વાન ન્યાયાધીશ પર પ્રભાવ પાડનારું એકમાત્ર માપદંડ કૌટુંબમાં મહિલા સભ્યની ગેરહાજરી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જોગવાઈઓ કૌટુંબમાં પુરુષ કે મહિલા સભ્યની હાજરી નિર્ધારિત કરતી નથી, પરંતુ બાળકના કલ્યાણમાં શું વધુ મહત્વનું છે તે જોવાનું છે. એ અવિવાહિત છે કે અપીલકર્તાએ પોતાના માતાપિતા સાથે મળીને પાંચ વર્ષથી વધુ સમય સુધી સગીર બાળકના સર્વાંગી ઉછેરની ખાતરી કરી હતી.

૨.૧ આ અદાલતનું ધ્યાન પેપર-બુક તરફ દોરતા, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રિપોર્ટ કાર્ડ્સ અને સિદ્ધિઓ સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે બાળક સકારાત્મક વાતાવરણથી ઘેરાયેલું છે કારણ કે, તે તમામ સહ-અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિઓમાં ભાગ લઈ રહ્યું છે અને સારું પ્રદર્શન કરી રહ્યું છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા દ્વારા આપવામાં આવેલા ઉછેર અને વાતાવરણના પરિણામે, તેણે શાળામાં સારો ક્રમાંક પ્રાપ્ત કર્યો છે. તેમજ ૨૦૨૩-૨૦૨૪ માં તેને 'ચાઇલ્ડ ઓફ ધ યર' તરીકે જાહેર કરવામાં આવી હતી. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જ્યાં સુધી તેના શિક્ષણનો સંબંધ છે, અપીલકર્તાએ એ સુનિશ્ચિત કરવા માટે તમામ પ્રયાસો કર્યા છે કે તેને તેના અભ્યાસમાં શ્રેષ્ઠ દેખાવ કરવા માટે જરૂરી વાતાવરણ પૂરું પાડવામાં આવે.

૨.૨. આગળ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બાળક પ્રાણીઓ અને સરિસૃપો સાથે મૈત્રીપૂર્ણ રહેવાનો વિશિષ્ટ ગુણ ધરાવે છે. તેના અનુસંધાનમાં, અપીલકર્તાએ તમામ પ્રકારના રક્ષણાત્મક ઉપાયો પૂરા પાડ્યા છે. તેમ છતાં, એ માનવું મુશ્કેલ છે કે અપીલકર્તા તેના બાળકને આવું જોખમ લેવા દેશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બાળક દ્વારા ધરાવવામાં આવતો ગુણ એ રચનાત્મક સહ-અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિમાં રસ દર્શાવે છે જેમાં અપીલકર્તા સક્રિયપણે જોડાયેલો છે અને તેના દ્વારા બાળકની વ્યક્તિત્વ, ઉત્સાહ અને વિશિષ્ટતાની ભાવનાને પ્રોત્સાહિત અને

પોષિત કરી રહ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આવા કાર્યોનું સમર્થન કરવું એ બાળકના સમગ્ર કલ્યાણ અને સર્વાંગી વિકાસને સુનિશ્ચિત કરવાનો એક અભિન્ન ભાગ છે જે કબજાના બાબતોમાં સર્વોચ્ચ વિચારણા સાથે સુસંગત છે; જો કે, વિદ્વાન ન્યાયાધીશ એ ગ્રાહ્ય રાખવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે અને પ્રાણી બચાવમાં બાળકની મહત્વાકાંક્ષા અને રસ જોખમી બાબત છે તેવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે. વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલા આવા રૂઢિચુસ્ત અભિગમ પર પુનર્વિચાર કરવાની જરૂર છે.

૨.૩. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશ એવું અવલોકન કરવામાં ભૂલભરેલા હતા કે અપીલકર્તા એવું દર્શાવતું કોઈ પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે કે તેઓ આવા જીવોને સંભાળવા અથવા તેમને બચાવવા માટે સક્ષમ અથવા કુશળ કે તાલીમબદ્ધ વ્યક્તિ છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બાળકને તાલીમ આપવાનો અભાવ પણ કબજો નકારવા માટે વિદ્વાન ન્યાયાધીશ પર પ્રભાવ પાડનારા પરિબલોમાંથી એક હતો. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા વિદેશ જવા માંગતા હતા જેથી બાળકને જરૂરી તાલીમ આપી શકાય; જો કે, સામાવાળા દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલા હઠાગ્રહી વલણને કારણે બાળકને વિદેશ જવાની મંજૂરી મળી ન હતી, કારણ કે બાળકનો પાસપોર્ટ સામાવાળા પાસે હતો. કૌટુંબિક અદાલતે પક્ષકારોને પાસપોર્ટ ક્યાં પડ્યો છે તે દર્શાવતું એફિડેવિટ

(સોગંદનામું) દાખલ કરવા નિર્દેશ આપ્યો હોવા છતાં, સામાવાળાએ એક્ઝિડેવિટ દાખલ કર્યું ન હતું, પરંતુ તેના બદલે, અદાલતને તે નિર્દેશ પર સ્ટે આપવાની વિનંતી કરતી એક અરજી દાખલ કરી હતી, જે વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવી ન હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પાસપોર્ટની ઉપલબ્ધતાના અભાવે, બાળક પ્રાણીઓ અને જીવો અને ખાસ કરીને સરિસૃપો સાથે વ્યવહાર કરવાની જરૂરી તાલીમથી વંચિત રહ્યું હતું. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બાળકની સદર નિપુણતા સુવિખ્યાત છે. વાસ્તવમાં, નિપુણતા સોશિયલ મીડિયા પર ઓળખાઈ છે અને મોટા પાયે સમુદાય દ્વારા તેની પ્રશંસા કરવામાં આવી છે. તેથી, વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા તાલીમબદ્ધ વ્યક્તિના પ્રમાણપત્રની માંગણી કરવી પણ યોગ્ય ન હતી.

૨.૪. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશનું એવું અવલોકન પણ અસ્થાને છે કે પાલતુ કુતરાઓ અને બિલાડીઓને યોગ્ય રીતે રસી આપવામાં આવી નથી. બાળક પ્રાણીઓ સાથે મૈત્રીપૂર્ણ હોવું એ અપીલકર્તાને કબજાથી વંચિત રાખવા માટેનું એક નિર્ણાયક પરિબળ નથી. જે જોવાનું છે તે બાળકની સુખ-સગવડ છે અને અવિવાદિતપણે તે અપીલકર્તા સાથે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એ સુસ્થાપિત છે કે માત્ર ઈરછા એ જ એકમાત્ર માપદંડ નથી પરંતુ સુખ-સગવડ ખૂબ અગત્યની છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે મહિલા સભ્યોની ગેરહાજરી માટે, એવું

નોંધવામાં આવ્યું છે કે જ્યારે અપીલકર્તા ઉપલબ્ધ ન હોય ત્યારે બાળક સાથે કોઈ વ્યક્તિ અથવા સંભાળ રાખનાર છે તેવું સૂચવતું કંઈ નથી. સદર અવલોકન પણ અયોગ્ય છે કારણ કે અપીલકર્તાએ, ઘરમાં પોતાની ગેરહાજરીમાં, બાળકની સંભાળ રાખવા માટે બે મહિલા સભ્યોને રોક્યા છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બાળકે અપીલકર્તા સાથે રહેવાની તેની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જ્યારે બાળકની સુખ-સગવડ અપીલકર્તા સાથે હોય, ત્યારે સોંપણી સામાવાળાને ન કરવી જોઈતી હતી. વર્તમાન કેસમાં, કૌટુંબમાં મહિલા સભ્યની ગેરહાજરી તેમજ પ્રાણીઓ સાથેની તેની ઊંડી પરિચિતતા સિવાય સામાવાળા દ્વારા કંઈપણ વિપરીત સાબિત થયું નથી.

૨.૫. (૨૦૧૭) ૩ એસસીસી ૨૩૧ માં રિપોર્ટ થયેલ વિવેક સિંહ વિરુદ્ધ રોમાની સિંહના કેસમાં પોતાના ચુકાદામાંથી અપવાદ તારવતા, ૨૦૨૪ એસસીસી ઓનલાઈન એસસી ૮૪૭ માં રિપોર્ટ થયેલ કર્નલ રમનીશ પાલ સિંહ વિરુદ્ધ સુગંધી અગ્રવાલના કેસમાં ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, જેમાં વિવિધ ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપતાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું છે અને અવલોકન કર્યું છે કે 'કલ્યાણ' શબ્દનું અર્થઘટન તેના વ્યાપક અર્થમાં થવું જોઈએ, એટલે કે, અદાલત દ્વારા વિચારણા માત્ર નૈતિક અને ચારિત્રિક કલ્યાણ સુધી વિસ્તરશે નહીં પરંતુ બાળકના શારીરિક કલ્યાણનો પણ સમાવેશ કરશે. તેથી, સર્વોચ્ચ અદાલતે આગળ અવલોકન કર્યું કે બાળકના

કબજાનો મુદ્દો માત્ર સર્વાંગી અને તમામ બાબતોને આવરી લેતા અભિગમના આધારે જ નક્કી કરવાનો નથી, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે, (i) સગીર બાળકો માટે ઉપલબ્ધ સામાજિક-આર્થિક અને શૈક્ષણિક તકો; (ii) બાળકોની આરોગ્ય સંભાળ અને સમગ્ર કલ્યાણ; (iii) ઉછરતા કિશોરો માટે અનુકૂળ શારીરિક વાતાવરણ પૂરું પાડવાની ક્ષમતા પરંતુ ગાર્ડિયન એન્ડ વોર્સ એક્ટ, ૧૮૮૦ ની કલમ ૧૭(૩) ની જોગવાઈઓ હેઠળ આદેશિત કર્યા મુજબ બાળકની પસંદગીને પણ ધ્યાનમાં લેવાની રહે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સદર કેસમાં પિતૃત્વના અલગીકરણના ખ્યાલની વિગતવાર ચર્ચા કરતી વખતે, બાળકોનો કબજો પિતાને આપવામાં આવ્યો હતો.

૨.૬. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામાવાળાની ક્ષમતા અને સ્થિતિ બાળક માટે અનુકૂળ નથી કારણ કે તેઓ બેરોજગાર છે અને ગોંડલ ખાતે રહેતા નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામાવાળાને કબજો સોંપવાથી બાળકના માનસ પર ગંભીર અસર પડશે કારણ કે, તેને નવા વાતાવરણ સાથે બીજી શાળામાં સ્થાનાંતરિત થવું પડશે અને એવી સંભાવના છે કે બાળકને પોતાને અનુકૂળ થવામાં થોડો વધુ સમય લાગશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રેકૉર્ડ પરના પુરાવા સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે સામાવાળાએ બાળક, તેના રસ પ્રત્યે અનાદર દર્શાવ્યો છે અને નાણાકીય સુરક્ષા પૂરી પાડવામાં અક્ષમતા દર્શાવી છે અને નબળી ભાવનાત્મક

ઉપલબ્ધતા દર્શાવતા બાળક પર દબાણ લાવવાની વલણ દર્શાવે છે. ઉપરોક્ત તમામ પરિબલો તેમને વાલી તરીકે અયોગ્ય બનાવે છે. તેથી, આક્ષેપિત ચુકાદો રદબાતલ અને સેટ અસાઈડ કરવાને પાત્ર છે.

૨.૭. સમાપન કરતી વખતે, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બાળકની ઈચ્છા, ખુશી, શિક્ષણ, આરોગ્ય, શારીરિક સુખ-સગવડ અને સમગ્ર કલ્યાણ મહત્વનું છે. વર્તમાન કેસમાં, પુરાવા સ્પષ્ટપણે સ્થાપિત કરે છે કે બાળકે અપીલકર્તાની સંભાળ હેઠળ શૈક્ષણિક, ભાવનાત્મક અને સામાજિક રીતે ઉત્કૃષ્ટ દેખાવ કર્યો છે, જે અપીલકર્તા સાથે રહેવાની તેની પસંદગી સાથે જોડાયેલ છે.

૩. બીજી તરફ, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પ્રતીક વાય. જસાણીએ એવી રજૂઆત કરીને અપીલનો વિરોધ કર્યો છે કે આક્ષેપિત ચુકાદો કોઈ પણ વિકૃતિ કે ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતો નથી. વાસ્તવમાં, તે વાલીને કબજો સોંપવા માટે સ્થાપિત સિદ્ધાંતોને અનુરૂપ છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા અને સામાવાળાના લગ્ન તારીખ ૨૫/૦૨/૨૦૧૨ ના રોજ થયા હતા. પુત્રી "ક્રિશ્ટીના" નો જન્મ તારીખ ૨૬/૦૭/૨૦૧૪ ના રોજ થયો હતો. લગભગ ૮ વર્ષ સુધી સામાવાળા સામે ક્યારેય કોઈ ફરિયાદ કે વાંધો ન હતો; જો કે, વર્ષ ૨૦૨૦ માં થયેલી ઘટના અને ત્યારબાદ બંને પક્ષકારો દ્વારા એકબીજા સામે શરૂ કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી પછી જ બધું શરૂ થયું હતું. અરજી દાખલ કરવામાં આવી અને વચગાળાનો કબજો

સોંપવામાં આવ્યો ત્યાં સુધી સામાવાળાને બાળકને મળવા દેવામાં આવ્યા
ન હતા.

૩.૧. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એવું કહેવું અયોગ્ય રહેશે કે સામાવાળા લાયકાત ધરાવતા નથી અથવા બાળકની સંભાળ રાખવાની ક્ષમતા ધરાવતા નથી. વાસ્તવમાં, તેઓ ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવે છે, બેચલર ઓફ ફાર્મસીની ડિગ્રી ધરાવે છે. આગળ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા ડૉક્ટર છે અને સવારે ૧૦:૦૦ વાગ્યાથી બપોરે ૧:૦૦ વાગ્યા સુધી અને સાંજે ૫:૦૦ વાગ્યાથી રાત્રે ૮:૦૦ વાગ્યા સુધી ક્લિનિકમાં વ્યસ્ત રહે છે. પુરાવા પરથી એ બહાર આવે છે કે અપીલકર્તા ઇમરજન્સી (કટોકટી) દરમિયાન પણ મુલાકાત લે છે. અપીલકર્તાની ગેરહાજરીમાં બાળકની સંભાળ રાખવા માટે કોઈ નથી, ખાસ કરીને કોઈ મહિલા સભ્ય નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સદર પાસાં આક્ષેપિત ચુકાદાના ફરરા ૧૩ માં સકારાત્મક રીતે નોંધવામાં આવ્યા છે જે રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓ સાથે સુસંગત છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવાઓ, એટલે કે, ઘરમાં અપીલકર્તાની ગેર-ઉપલબ્ધતા અને મહિલા સભ્યની ગેરહાજરીને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે કે બાળક કૌટુંબના કોઈ સભ્યના સતત સુપરવિઝન અને રક્ષણમાં નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે ભાર મૂક્યો છે કે ૧૧ વર્ષની ઉંમરના બાળકને સતત સંભાળ અને રક્ષણની જરૂર

હોય છે.

૩.૨. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા દ્વારા સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી; જો કે, તેમની અજ્ઞાનતા વ્યક્ત કરવા સિવાય તેમના પુરાવા પરથી કંઈ નક્કર બહાર આવ્યું નથી. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામાવાળા સામે અનેક આક્ષેપો કરવામાં આવ્યા હતા જેનો વિદ્વાન ન્યાયાધીશે બાળક સાથે વાર્તાલાપ કરીને યોગ્ય રીતે વિચારણા કરી છે અને એવું માલૂમ પડ્યું છે કે આક્ષેપો અસત્ય છે અને સ્પષ્ટપણે નોંધ્યું છે કે બાળકે માતા સામે કોઈ આક્ષેપો કર્યા નથી. અદાલતને માલૂમ પડ્યું કે બાળકે માતા પ્રત્યે માત્ર પોતાની અપ્રસન્નતા વ્યક્ત કરી છે કારણ કે તે સતત કટકટ કરે છે અને તેના કબજા માટે માંગણી કરે છે. તેથી, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે નોંધ્યું છે કે કારણ કે બાળક છેલ્લા ચાર વર્ષથી સામાવાળા સાથે રહેતું ન હતું, તેથી તેની સામે અસંતોષ/સંકોચ દર્શાવવામાં આવે તે સ્વાભાવિક છે. આ સાથે, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે વધુમાં અવલોકન કર્યું છે કે નાની વયની બાલિકા પેરન્ટલ એલિયનેશન સિન્ડ્રોમ (માતા-પિતાના વિમુખતાના લક્ષણો) નો ભોગ બની રહી છે.

૩.૩. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એ સમજવું મુશ્કેલ છે કે અપીલકર્તા પૂરતી તાલીમ અને સુરક્ષા પૂરી પાડ્યા વિના પોતાની પુત્રીને

પ્રાણીઓ સાથે રમવાની મંજૂરી કેવી રીતે આપી શકે કારણ કે તેનાથી જોખમ થવાની સંભાવના છે. બાળક તાલીમબદ્ધ નથી કે કોઈ પ્રમાણિત ટ્રેનરના સુપરવિઝન હેઠળ પ્રાણીઓ સાથે રમી રહી નથી. તેથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કોઈ પણ દેખરેખ વિના પ્રાણીઓ અને જીવો પ્રત્યેનો આવેગ (પેશન) તેના હિત વિરુદ્ધનો રહેશે, અન્યથા પણ તે તેને ભવિષ્યમાં કોઈ પણ રીતે મદદરૂપ થશે નહીં.

૩.૪. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે રેકૉર્ડ પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે અપીલકર્તા ડૉક્ટર હોવાના નાતે ગોંડલમાં ખૂબ જ પ્રભાવશાળી વ્યક્તિ છે અને સામાવાળાને માત્ર બદનામ કરવાના હેતુથી, અવારનવાર ચેપ્ટર કેસો નોંધવામાં આવ્યા હતા અને તેમને પોલીસ સ્ટેશનમાં બોલાવવામાં આવતા હતા. ચેપ્ટર કેસોનું સ્વરૂપ અને વિગતો સૂચવે છે કે તેમાં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો નજીવા સ્વરૂપના અને તથ્યવિહીન હતા. એક કેસમાં તો અપીલકર્તા દ્વારા એવા આક્ષેપો પણ કરવામાં આવ્યા હતા કે તેમના સાક્ષીઓને સામા પક્ષના વકીલ દ્વારા ધમકાવવામાં આવ્યા હતા. ચેપ્ટર કેસો દાખલ કરવા બાબતે સામાવાળા વિરુદ્ધ વર્તમાનપત્રમાં પણ સમાચારો પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા, જેથી તેમને નાદાન/અયોગ્ય માતા તરીકે ચિત્રિત કરી શકાય, જેથી તેમને બાળકના કબજાથી વંચિત રાખી શકાય.

૩.૫. એ પણ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે તુરંત જ વર્ષ ૨૦૨૧ માં, તેમના

દ્વારા પુત્રીના કબજાની માંગણી કરતી અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી. કાર્યવાહીની પેન્ડન્સી દરમિયાન, વચગાળાના કબજાની માંગણી કરતી આંક ૧૫ ની અરજી રજૂ કરવામાં આવી હતી, જે કૌટુંબિક અદાલત દ્વારા તારીખ ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ નો હુકમ પસાર કરીને મંજૂર કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તાએ સામાવાળા વંચિત રહે તે જોવાના હેતુથી, નિર્થક ફરિયાદો ઉઠાવતી અરજીઓ દાખલ કરવાનું શરૂ કર્યું અને ૩ મહિનાથી થોડા વધુ સમયગાળામાં, તારીખ ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ નો વચગાળાના કબજાનો હુકમ તારીખ ૦૮/૧૧/૨૦૨૩ ના રોજ રદ કરવામાં આવ્યો. સામાવાળાને પુત્રી સાથે સંબંધ/લાગણી બાંધવાની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એ સમજવું મુશ્કેલ છે કે કૌટુંબિક અદાલતે ઉચ્ચ મંચ સમક્ષ સદર હુકમને પડકારવામાં આવ્યો ન હોવા છતાં પોતે પસાર કરેલા હુકમ પર પુનર્વિચાર કેવી રીતે કર્યો હોઈ શકે.

૩.૬. આગળ એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા અને સામાવાળા માતાના નામના ઘરમાં રહેતા હતા અને અપીલકર્તા રાજકોટ શિફ્ટ થયા પછી સામાવાળા ત્યાં રહેવાનું ચાલુ રાખ્યું હતું અને તેથી, સામાવાળાને ઘરમાંથી બહાર કાઢવાના હેતુથી જ અપીલકર્તાના માતા દ્વારા કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા તેમાં સફળ થઈ શક્યા નહીં તેથી તેમણે લોનનો હમો ભરવાનું બંધ કરી દીધું અને આખરે, જે મિલકતમાં સામાવાળા રહેતા હતા તે બેંક દ્વારા હરાજી કરવામાં આવી. કોઈ વિકલ્પ ન

બચતા, તેમણે ગોંડલથી તેમના માતાપિતાના ઘરે શિફ્ટ થવું પડ્યું. તેથી, અપીલકર્તાએ સામાવાળાને હેરાન કરવા માટે કોઈ કસર છોડી નથી.

૩.૭. સારાંશ આપતાં, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે એ અવિવાહિત છે કે બાળક અગિયાર વર્ષનું છે અને કૌટુંબમાં તેની સંભાળ રાખવા માટે કોઈ મહિલા સભ્ય નથી. વધુ મહત્વનું એ છે કે, પુત્રીની જેવિક જરૂરિયાતોને ધ્યાનમાં રાખીને, સામાવાળા તેની સંભાળ રાખવા માટે સૌથી યોગ્ય વ્યક્તિ છે. ઉપરાંત, ટ્રેનર દ્વારા અથવા અપીલકર્તા દ્વારા કોઈ પણ લાયકાત ધરાવતા સુપરવિઝન વિના, બાળકનું સરિસૃપો સાથે રમવું અથવા તેમને બચાવવા એ એક જોખમી પ્રવૃત્તિ છે અને બાળકના ભવિષ્ય પર છુપાયેલું જોખમ રહેશે. વિવેક સિંહ વિરુદ્ધ રોમાની સિંહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલી ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બાળક પિતા સાથે લાંબા સમય સુધી રહેવા અંગે આવી જ રજૂઆતો કરવામાં આવી હતી; જો કે, સર્વોચ્ચ અદાલતે, બાળકના વિકાસમાં માતાની ભૂમિકાને ધ્યાનમાં રાખીને, તેનો કબજો માતાને સોંપ્યો હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતે, ફક્ત ૧૭ માં, પેરન્ટલ એલિયનેશન સિન્ડ્રોમના પાસા પર વિચારણા કરતી વખતે નોંધ્યું હતું કે મનોવૈજ્ઞાનિક સિદ્ધાંત એવું અનુમાન કરે છે કે માતા એ શિશુની નાની દુનિયાનું કેન્દ્ર છે, તેનું મનોવૈજ્ઞાનિક હોમબેસ છે અને તેણે આવનારા કેટલાક વર્ષો સુધી તેવું જ રહેવું જોઈએ. તેથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે

કે રેકૉર્ડ પરના સમગ્ર પુરાવાઓને ધ્યાનમાં રાખીને, આક્ષેપિત ચુકાદો બહાલ રાખવાને પાત્ર છે અને તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૪. ટૂંકા રીજોઈન્ડર (પ્રત્યુત્તર) માં વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પિનાંક જે. રિયાણીએ રજૂઆત કરી છે કે સામાવાળાને આપવામાં આવેલા વચગાળાના વિઝિટેશન હક્કો દરમિયાન, ચાર પ્રસંગોએ મુલાકાત થઈ હતી; જો કે, છેલ્લી મુલાકાતમાં માતા દ્વારા કંઈક વિશેષ ઊભો કરવામાં આવ્યો હતો અને અપીલકર્તાને પુરસીસ દાખલ કરવાની ફરજ પડી હતી, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે, એ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે બાળક પર દબાણ કરવામાં આવ્યું હતું અને તેને તેના પાલતુ પ્રાણીઓ વિના માતા સાથે જવા માટે ફરજ પાડવામાં આવી હતી. માતા સાથે બાળકના ટૂંકા રોકાણ દરમિયાન પણ, તેને અપીલકર્તા સાથે વાત કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવી ન હતી. બાળકને મલેશિયાના પ્રવાસે જવા માટે સક્ષમ બનાવતો પાસપોર્ટ પૂરો ન પાડવો એ પણ એક પરિબળ હતું. રજૂ કરવામાં આવેલી ચિંતાને ધ્યાનમાં રાખીને, પક્ષકારોને પાસપોર્ટ કોની પાસે છે તે દર્શાવતા પોતપોતાના એફિડેવિટ (સોગંદનામા) દાખલ કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તા દ્વારા જરૂરી એફિડેવિટ દાખલ કરવામાં આવ્યું હતું પરંતુ સામાવાળાએ એફિડેવિટ દાખલ કરવાનું ટાળવાનું પસંદ કર્યું હતું અને તેના બદલે, અદાલતને નિર્દેશ પર સ્ટે આપવાની વિનંતી કરતી એક અરજી દાખલ કરી હતી જે તારીખ ૦૭/૧૧/૨૩ ના હુકમથી રદ કરવામાં આવી હતી તેમ છતાં

પાસપોર્ટ રજૂ કરવામાં આવ્યો ન હતો. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અદાલતના હુકમના અનાદર માટે અરજીઓ દાખલ કરવામાં આવી હતી; જો કે, તે અનિર્ણાયક રહી હતી.

૪.૧. એ પણ રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામાવાળાએ તેમની અંગત અદાવતના કારણે પુત્રીને વિદેશમાં કાર્યક્રમોમાં જવા અને ભાગ લેવા દીધી ન હતી અને તેથી, આ તમામ કારણોસર, સામાવાળાની તરફેણમાં વિઝિટેશન હક્કની મંજૂરી આપતો હુકમ રદ કરવામાં આવ્યો હતો. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે બાળકે પિતા સાથે રહેવાનું ચાલુ રાખવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી છે જે તારીખ ૦૮/૧૧/૨૦૨૩ ના હુકમમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે અને ખાસ કરીને ફ્કરા ૨.૧ માં, સ્પષ્ટપણે નોંધવામાં આવ્યું છે કે બાળકે વ્યક્ત કર્યું છે કે તેની સંભાળ દાદા-દાદી દ્વારા રાખવામાં આવે છે અને તેને માતા સાથે રહેવું ગમતું નથી. તેથી, એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે જ્યારે બાળક દ્વારા કલ્યાણ સાથે જોડાયેલી અચળ ઈચ્છા વ્યક્ત કરવામાં આવી હોય, ત્યારે બાળકનો કબજો અપીલકર્તાને આપવામાં આવવો જોઈતો હતો.

૪.૨. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તા દ્વારા વિદેશ પ્રવાસ માટે પાસપોર્ટ મેળવવાના ઘણા પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હતા; જો કે, સામાવાળાએ અવરોધો ઊભા કર્યા હતા અને બાળકને પ્રવાસ કરવા દીધો ન હતો અને તેના હિત વિરુદ્ધ કાર્ય કર્યું હતું. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે

સામાવાળાની મનોવૃત્તિ તેમની સમજણ પરથી પ્રતિબિંબિત થાય છે, કારણ કે પાલતુ પ્રાણીઓ અને જીવો સાથે રમવાને હીન ન ગણી શકાય. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સામાવાળા માતા હોવાના નાતે ભવિષ્યની શક્યતાઓની કદર કરવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે. ઉપરાંત, કોઈ સકારાત્મક કે નકારાત્મક કસોટી હોઈ શકે નહીં. જે ધ્યાનમાં લેવાનું છે તે એ છે કે, સૌથી વધુ અનુકૂળ વાલી કોણ છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ફરિયાદ દાખલ કરવાના અને મહિલા સભ્યની ગેરહાજરીના પરિબળોને હાઈલાઈટ કરવામાં આવ્યા હતા અને અન્ય સંબંધિત પરિબળોને છુપાવી દેવામાં આવ્યા છે એટલે કે; પુત્રી માટે ઉપલબ્ધ અનુકૂળ વાતાવરણ, અભ્યાસ અને અપીલકર્તા બાળકની જરૂરિયાત અને સુખ-સગવડની કદર કરે છે.

૪.૩. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તાની ગેર-ઉપલબ્ધતા અંગેની દલીલ પણ અસ્થાને છે કારણ કે, બાળકનો શાળાનો સમય સવારે ૦૮:૦૦ વાગ્યાથી બપોરે ૦૪:૦૦ વાગ્યા સુધીનો છે અને બાળક શાળાએ જાય અને પાછું આવે તે સમયે અપીલકર્તા હંમેશા ઉપલબ્ધ હોય છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે ચેપ્ટર કેસો દાખલ કરવા અંગે ઉઠાવવામાં આવેલી ફરિયાદ પણ એ હકીકતને ધ્યાનમાં લેતા યોગ્ય નથી કે તેમના પર ઇન્ડિયન પીનલ કોડ, ૧૮૬૦ (જેને હવે પછી "આઈ.પી.સી." તરીકે ઉલ્લેખવામાં આવ્યો છે) ની કલમ ૪૯૮એ ની જોગવાઈઓ હેઠળ; ડોમેસ્ટિક

વાયોલન્સ એક્ટ, ૨૦૦૫ ની જોગવાઈઓ હેઠળ અને બનાવટ (forgery) ના ગુના માટે પણ ફરિયાદો કરવામાં આવી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૮૮એ હેઠળની ફરિયાદમાં અપીલકર્તાને નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવ્યા છે.

૪.૪. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પક્ષકારો વચ્ચે મતભેદો ઉદ્ભવતા, ટૂંકા સમયગાળા માટે, અપીલકર્તા તેમના માતાપિતા સાથે રાજકોટ શિફ્ટ થઈ ગયા અને સામાવાળા અપીલકર્તાના માતાના ઘરમાં રહેવા લાગ્યા અને તેથી, અપીલકર્તાના માતાને સામાવાળા સામે નાયબ કલેક્ટર સમક્ષ કાર્યવાહી શરૂ કરવાની ફરજ પડી હતી. નાયબ કલેક્ટરે અરજી મંજૂર કરી હતી અને તેને ઉચ્ચ સત્તામંડળ સમક્ષ અસફળ રીતે પડકારવામાં આવી હતી જે આખરે આ અદાલત સુધી આવી હતી અને આ અદાલત સમક્ષની અરજી ફગાવી દેવામાં આવી હતી. લેટર્સ પેટન્ટ અપીલમાં, અપીલકર્તા વતી એવું નિવેદન આપવામાં આવ્યું હતું કે સામાવાળાને મિલકતમાં રહેવાનું ચાલુ રાખવા દેવામાં આવશે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલકર્તાએ સ્પેરછાએ હમાની ચુકવણી કરવાનું બંધ કરી દીધું છે તેમ કહેવું પણ અયોગ્ય છે. તાજેતરમાં ૪ જુલાઈ ૨૦૨૫ ના મહિનામાં, સામાવાળાને બેંક દ્વારા બહાર કાઢવામાં આવ્યા હતા; જો કે, એ હકીકતનો ઇનકાર થઈ શકે નહીં કે અપીલકર્તા હજુ પણ તેમના માતા વતી ડેટ રિકવરી ટ્રિબ્યુનલ સમક્ષ કેસ લડી રહ્યા છે. તેથી, સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવામાં

આવેલો સિદ્ધાંત કે અપીલકર્તાએ માત્ર તેમને હેરાન કરવાના હેતુથી જ ઘરના હસા ભરવાનું બંધ કરી દીધું હતું, તે અસ્થાને છે.

જ.પ. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે કર્નલ રમનીશ પાલ સિંહ વિરુદ્ધ સુગંધી અગ્રવાલ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં ચુકાદાના ફક્ત ૧૦ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે (૨૦૦૮) ૯ એસસીસી ૪૧૩ માં રિપોર્ટ થયેલ નીલ રતન કુંડુ વિરુદ્ધ અભિજિત કુંડુના કેસમાં ચુકાદાની નોંધ લીધી છે જેમાં, કબજાને સ્પર્શતા પ્રશ્નોનો નિર્ણય કરતી વખતે અદાલતો દ્વારા વિચારણા કરવા માટેના 'કલ્યાણ' ના પરિમાણો અને સિદ્ધાંતો પ્રતિપાદિત કરવામાં આવ્યા છે. એવું ઠરાવવામાં આવ્યું છે અને અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે સગીર માટે યોગ્ય વાલીની પસંદગી કરવામાં, બાળકના કલ્યાણ અને સમગ્ર કલ્યાણને સર્વોચ્ચ વિચારણા આપવી જોઈએ. વધુમાં, વાલીની પસંદગી કરવામાં, અદાલત પેરન્સ પેટ્રિયા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી છે અને બાળકના સામાન્ય સુખ-સગવડ, સંતોષ, આરોગ્ય, શિક્ષણ, બૌદ્ધિક વિકાસ અને સાનુકૂળ વાતાવરણને યોગ્ય મહત્વ આપવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે, ના વાધ્ય છે.

જ.ડ. (૨૦૧૨) ૧૨ એસસીસી ૪૭૧ માં રિપોર્ટ થયેલ ગાયત્રી બજાજ વિરુદ્ધ જિતેન ભટ્ટાના કેસમાં ચુકાદા પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલતે માતાને કબજો સોંપવાના પરંપરાગત દ્રષ્ટિકોણને બદલે જાતિ તટસ્થતાના સિદ્ધાંત પર ભાર

મૂક્યો છે. સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષના કેસમાં, બાળકોની ઈચ્છા, રસ અને કલ્યાણને ધ્યાનમાં રાખીને, કબજો માતાને બદલે પિતાને સોંપવામાં આવ્યો હતો. સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષના કેસમાં બાળક લગભગ ૧૧ વર્ષની ઉંમરનું હતું જે વર્તમાન કેસમાં અપીલકર્તાના બાળક જેટલી જ ઉંમરનું છે. તેથી એવી રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અપીલ ગ્રાહ્ય રાખવાને પાત્ર છે.

૫. સંબંધિત પક્ષકારો માટે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન એડવોકેટ્સને સાંભળવામાં આવ્યા. રેકૉર્ડ અને પ્રોસીડિંગ્સ તથા રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલા પુરાવાઓનું અવલોકન કર્યું, વિચારણા કરી અને ગંભીરતાપૂર્વક ધ્યાન આપ્યું.

૬. ટૂંકમાં રજૂ કરવામાં આવેલી હકીકતો આ મુજબ છે. અપીલકર્તા અને સામાવાળા વચ્ચે લગ્ન તારીખ ૨૫/૦૨/૨૦૧૨ ના રોજ થયા હતા અને પુત્રી "ક્રિશ્ટીના" નો જન્મ તારીખ ૨૬/૦૭/૨૦૧૪ ના રોજ થયો હતો. વર્ષ ૨૦૨૦ સુધી પક્ષકારો સાથે રહ્યા હતા. માર્ચ ૨૦૨૦ ના મહિનામાં જ પક્ષકારો વચ્ચે મતભેદો ઉદ્ભવ્યા હતા. સામાવાળા ગોંડલ શહેર છોડીને ચાલ્યા ગયા હતા; પરંતુ જુલાઈ ૨૦૨૦ ના મહિનામાં પરત આવ્યા હતા અને તે અગાઉ જ્યાં રહેતા હતા તે ઘરમાં રહેવાનું શરૂ કર્યું હતું. સ્પષ્ટપણે, ઘર અપીલકર્તાના માતાના નામે હતું અને લોનના હસા ભરવામાં ચુકવણી (ડિફોલ્ટ) થવાના કારણે, બેંક દ્વારા કાર્યવાહી શરૂ કરવામાં આવી હતી અને

જુલાઈ ૨૦૨૫ માં સામાવાળાએ ઘર ખાલી કરવું પડ્યું હતું અને હવે, તેઓ તેમના માતાપિતા સાથે દેવગામ, તાલુકો કુકવાવ, જિલ્લો અમરેલી ખાતે રહી રહ્યા છે.

૭. સામાવાળાએ વર્ષ ૨૦૨૧ માં સિવિલ મિસેલેનિયસ અરજી દાખલ કરીને અન્ય બાબતો સાથે બાળકનો કબજો મેળવવાની માંગણી કરી હતી. અરજીની પેન્ડન્સી (પડતર) દરમિયાન, વચગાળાના કબજાની માંગણી કરતી આંક ૧૫ ની અરજી સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવી હતી અને તારીખ ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ ના હુકમ મુજબ, દરેક બીજા અને ચોથા શનિવાર અને રવિવારે બપોરે ૧૨:૦૦ વાગ્યાથી રાત્રે ૦૮:૦૦ વાગ્યા સુધી બાળકનો કબજો સામાવાળાને આપવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી. હુકમ પસાર થયા પછી, તારીખ ૧૩/૦૮/૨૦૨૩, ૨૭/૦૮/૨૦૨૩, ૧૦/૦૯/૨૦૨૩ અને છેલ્લે તારીખ ૨૪/૦૯/૨૦૨૩ ના રોજ મુલાકાત યોજાઈ હતી. અપીલકર્તા તરફથી અસંતોષ/સંકોચના કારણે, તારીખ ૨૯/૦૯/૨૦૨૩ ની આંક ૩૦ ની અરજી રજૂ કરવામાં આવી હતી, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે નીચે મુજબની ફરિયાદો ઉઠાવવામાં આવી હતી; (i) પુત્રી માતા સાથે રહેવામાં અનુકૂળતા અનુભવતી નથી; (ii) અપીલકર્તાને તેની સાથે વાત કરવા દેવામાં આવતી ન હતી અને (iii) તે યુ.સી.એમ.એ.એસ.ની ઇન્ટરનેશનલ કમ્પિટિશન, ૨૦૨૩ માં ભાગ લેવા માટે મલેશિયાના પ્રવાસે જવાથી વંચિત રહી ગઈ છે. સદર અરજી પર વિદ્વાન

ન્યાયાધીશ દ્વારા વિચારણા કરવામાં આવી હતી જેના પરિણામે તારીખ ૦૯/૧૧/૨૦૨૩ નો હુકમ પસાર થયો હતો અને આંક ૧૫ હેઠળ પસાર કરાયેલ અગાઉનો તારીખ ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ નો હુકમ રદ કરવામાં આવ્યો હતો.

૮. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે બાળક સાથે વાર્તાલાપ કર્યો હતો અને તેની ઈચ્છા જાણવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો. તારીખ ૦૯/૧૧/૨૦૨૩ ના હુકમના ફક્ત ૨.૧ માં, એવું નોંધવામાં આવ્યું છે કે તેની સંભાળ તેના દાદા-દાદી દ્વારા રાખવામાં આવી રહી છે. તેણે તેની માતા સાથે રહેવાની અનિચ્છા પણ વ્યક્ત કરી છે. વિદ્વાન ન્યાયાધીશનો એવો અભિપ્રાય હતો કે જ્યારે બાળક લાંબા સમયથી તેની માતા સાથે રહેતું ન હોય ત્યારે એ સ્વાભાવિક જ છે કે તે તેને પસંદ ના પડે તે પૂરેપૂરું શક્ય છે. વિદ્વાન ન્યાયાધીશ એ બાબત પ્રત્યે સચેત હતા કે ટૂંકી ચર્ચામાં, બાળકની નિશ્ચિત ઈચ્છા જાણવી મુશ્કેલ બનશે કારણ કે પુરાવા હજી નોંધવાના બાકી હતા. બાળકના કલ્યાણના પાસાને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે અવલોકન કર્યું કે કોઈ પણ હુકમ પસાર કરવાથી બાળકના માનસ પર અસર થવાની શક્યતા છે અને તેથી, તારીખ ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ નો હુકમ રદ કરવામાં આવ્યો હતો. અપીલકર્તાની અરજી કેવી રીતે સ્વીકારવામાં આવી તે સમજવું મુશ્કેલ છે. જો અપીલકર્તા તારીખ ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ ના હુકમથી નારાજ થયા હોય, તો તેને ઉચ્ચ મંચ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો હોવો જોઈતો હતો; જો કે, પરિસ્થિતિઓમાં કોઈ

ફેરફાર વિના, અપીલકર્તાની અરજી માત્ર માંગણી કરવા પર સ્વીકારવામાં આવી હતી અને તારીખ ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ નો હુકમ રદ કરવામાં આવ્યો હતો. ગમે તે હોય.

૯. નીચેની અદાલત દ્વારા નિર્ણાયકતા માટે મુદ્દાઓ ઘડવામાં આવ્યા હતા, એટલે કે, (i) શું અરજદાર સાબિત કરે છે કે તે બાળકનો કબજો મેળવવા માટે હક્કદાર છે? (ii) શું બાળકનું કલ્યાણ અરજદાર સાથે છે? બંને મુદ્દાઓના જવાબ હકારાત્મક આપવામાં આવ્યા હતા. સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અરજીમાં એવું વલણ લેવામાં આવ્યું હતું કે તારીખ ૧૪/૦૩/૨૦૨૦ ના રોજ, અપીલકર્તા નશાની હાલતમાં ઘરે પરત આવ્યા હતા અને તેમને શારીરિક હુમલાનો ભોગ બનાવ્યા હતા. ફરીથી તારીખ ૧૫/૦૩/૨૦૨૦ ના રોજ આવી જ ઘટના બની હતી. પરિણામે સામાવાળાને ગોંડલ પોલીસ સ્ટેશનમાં ફરિયાદ દાખલ કરવી પડી હતી. અપીલકર્તા ખૂબ પ્રભાવશાળી હોવાના કારણે, ગોંડલ પોલીસ દ્વારા તેમની ફરિયાદ નોંધવામાં આવી ન હતી. એવું વલણ પણ લેવામાં આવ્યું છે કે અપીલકર્તા સામાવાળાને જાણ કર્યા વિના બાળકને પોતાની સાથે લઈ ગયા અને તેમના માતાપિતા સાથે રહેવા માટે રાજકોટ જતા રહ્યા. અપીલકર્તા પરત ન આવતા, તેમણે શોધવાનો પ્રયાસ કર્યો, અને તેમને જાણ કરવામાં આવી કે તેઓ પુત્રીને ભૂલી જાય. સામાવાળા દ્વારા લેવામાં આવેલું વધુ એક વલણ એ છે કે તેમણે ૧૮૧ હેલ્પલાઈન નંબરનો સંપર્ક કર્યો હતો પરંતુ

ફરીથી, અપીલકર્તાના હોદ્દા/સ્થિતિના કારણે, તેમના તરફ કોઈ ધ્યાન આપવામાં આવ્યું ન હતું. વિવિધ પ્રયાસો કરવામાં આવ્યા હતા; જો કે, તેમને તેમની પુત્રીને મળવા દેવામાં આવી ન હતી. પરિણામે, સામાવાળાને કબજા માટે અરજી દાખલ કરવી પડી હતી.

૧૦. અપીલકર્તાએ હકુમત, ગ્રાહ્યતા (માવજત) વગેરેની સામાન્ય દલીલો ઉઠાવીને સામાવાળાની અરજી સામે વાંધો ઉઠાવ્યો હતો. વચગાળાના કબજાની અરજી સામે આંક ૧૭ – જવાબ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં અરજીમાં કરવામાં આવેલા કથનોનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો હતો. એ વાતનો ઇનકાર કરવામાં આવ્યો છે કે તેઓ પુત્રીની સંભાળ રાખવા માટે સક્ષમ નથી અથવા તેને યોગ્ય રીતે રાખવામાં આવશે નહીં. એ વાતનો પણ ઇનકાર કરવામાં આવ્યો છે કે પુત્રીનું શિક્ષણ કે ભવિષ્ય જોખમમાં મુકાયું છે. એવું વલણ લેવામાં આવ્યું છે કે એ જરૂરી નથી કે માત્ર માતા જ પુત્રીની સંભાળ રાખી શકે, પરંતુ પિતા પણ રાખી શકે છે.

૧૧. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે અગાઉના તારીખ ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ ના હુકમને રદ કરતો તારીખ ૦૮/૧૧/૨૦૨૩ નો હુકમ સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નંબર ૨૧૭૬૦/૨૦૨૩ માં પડકારનો વિષય હતો અને આ અદાલતે, હસ્તક્ષેપ ન કરતી વખતે, કૌટુંબિક અદાલતને તારીખ ૩૧/૦૭/૨૦૨૩ ના હુકમ તેમજ તારીખ ૦૮/૧૧/૨૦૨૩ ના હુકમથી પ્રભાવિત થયા વિના, એક વર્ષના સમયગાળામાં કાર્યવાહી પૂર્ણ કરવાનો

નિર્દેશ આપ્યો હતો.

૧૨. ત્યારબાદ નીચેની અદાલત દ્વારા કેસ આખરી રીતે સાંભળવામાં આવ્યો હતો અને રેકૉર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવા ધ્યાનમાં લીધા પછી, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આક્ષેપિત ચુકાદો પસાર કર્યો છે. તેનો અમલી ભાગ (ઓપરેટિવ પોર્શન) આ મુજબ છે:

“૧. વર્તમાન અરજી આથી અરજદારની તરફેણમાં મંજૂર કરવામાં આવે છે અને સગીર બાલિકા 'ક્રિશ્ટીના' નો કાયમી કબજો નીચેની શરતો પર અરજદારને આપવામાં આવે છે.

૨. સામાવાળાને આથી સગીર બાલિકા 'ક્રિશ્ટીના' નો કબજો અરજદારને સોંપવાનો હુકમ કરવામાં આવે છે.

૩. સામાવાળાને દર રવિવારે બાળકને મળવા માટે વિઝિટેશન હક્ક આપવામાં આવે છે. સામાવાળા દર રવિવારે સવારે ૧૦.૦૦ વાગ્યે અરજદારના રહેઠાણેથી બાળકને મેળવશે અને સાંજે ૬.૦૦ વાગ્યે અરજદારના રહેઠાણે અરજદારને બાળક સોંપશે.

૪. સામાવાળાને ઉનાળુ વેકેશન, શિયાળુ વેકેશન અને દિવાળીના વેકેશનના પ્રથમ ૫ દિવસ દરમિયાન 'ક્રિશ્ટીના' નો કબજો રાખવાનો હુકમ રહેશે.

૫. 'ક્રિશ્ટીના' છેલ્લા ૪ વર્ષથી વધુ સમયથી સામાવાળા સાથે હોવાથી, કદાચ સામાવાળાનો સાથ છોડવો થોડો મુશ્કેલ બનશે અને તેથી જો 'ક્રિશ્ટીના' ઇચ્છે તો, અરજદાર તેને દિવસમાં બે વાર વાજબી સમય માટે મોબાઇલ ફોન પર સામાવાળા સાથે વાત કરવા દેશે.

૬. સામાવાળા, કુદરતી વાલી હોવાના નાતે, ક્રિશ્ટીનાની શૈક્ષણિક અને સહ-અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિઓ અને પ્રગતિથી માહિતગાર થવા માટે શાળાની મુલાકાત લેવા માટે મુક્ત છે.

૭. બંને પક્ષકારો ગોંડલ ખાતે રહે છે અને બાળક ગોંડલમાં અભ્યાસ કરે છે તેથી બંને પક્ષકારો, સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે બાળક માટે આદર્શ વાલીનું ઉદાહરણ પૂરું પાડવા માટે શાળાની પેરન્ટ્સ મીટિંગ (વાલી મંડળની બેઠક) માં હાજરી આપશે.

૮. આ અદાલત અરજદાર અને સામાવાળા પાસેથી અપેક્ષા રાખે છે અને વિશ્વાસ મૂકે છે કે બંને પક્ષકારો પુખ્ત અને સ્વસ્થ રીતે વર્તશે અને તેમના આ ખાસ ક્ષમતા ધરાવતા બાળકના ભલા માટે સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે કાર્ય કરશે.

૯. અદાલતના અનાદર માટે સામાવાળા સામે કાર્યવાહી કરવાની અરજદારની આંક ૩૯ વાળી અરજી નામોંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૦. અદાલતના અનાદર માટે અરજદાર સામે કાર્યવાહી કરવાની સામાવાળાની આંક ૩૭ અને ૪૬ વાળી અરજીઓ નામોંજૂર કરવામાં આવે છે.

૧૧. વચગાળાનો હુકમ, જો કોઈ હોય તો, આ આખરી હુકમ સાથે વિલીન થશે.

૧૨. પક્ષકારોએ પોતાનો ખર્ચ જાતે ભોગવવાનો રહેશે.

૧૩. નિયમો અનુસાર આ ચુકાદાની એક નકલ પક્ષકારોને વિના મૂલ્યે આપવી.

૧૪. જરૂરી જાણકારી માટે ચુકાદાની એક નકલ ગોંડલ પોલીસ સ્ટેશનને તુરંત મોકલી આપવી.”

૧૩. આક્ષેપિત ચુકાદાના અનુસંધાનમાં, પુત્રીનો કબજો સામાવાળાને સોંપવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે, જ્યારે અપીલકર્તાને દર રવિવારે

સવારે ૧૦.૦૦ વાગ્યાથી સાંજે ૦૬:૦૦ વાગ્યા સુધી વિઝિટેશન હક્કની સાથે ઉનાળુ અને શિયાળુ વેકેશન તથા દિવાળીના વેકેશનના પ્રથમ પાંચ દિવસ દરમિયાન કબજો રાખવાની મંજૂરી આપવામાં આવી છે. સામાવાળાને સંપૂર્ણ કબજો અને અપીલકર્તાને નોંધપાત્ર વિઝિટેશન હક્ક આપતી વખતે, કૌટુંબિક અદાલત પર જે બાબતે પ્રભાવ પાડ્યો હતો તે અપીલકર્તા સાથે કોઈ મહિલા સભ્ય રહેતા ન હોવાની ગેરહાજરી અને જ્યારે અપીલકર્તા ક્લિનિકમાં હાજરી આપતા હોય ત્યારે પુત્રીની સંભાળ કોણ રાખશે તે પ્રશ્ન હતો. સંભાળ રાખનાર અંગે કોઈ માહિતી ઉપલબ્ધ ન હોવાને કારણે, અપીલકર્તા આસપાસ ન હોય ત્યારે બાળકની સંભાળ રાખવા માટે અપીલકર્તા સાથે અન્ય કોણ રહેતું હતું તે સ્પષ્ટ ન હતું. આમ, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે, ફકરા ૧૩.૧ માં, એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો છે કે બાળક અપીલકર્તા અથવા કૌટુંબના અન્ય કોઈ સભ્યના સતત સુપરવિઝન અથવા રક્ષણ હેઠળ નથી. અદાલતનો એવો પણ અભિપ્રાય હતો કે અગિયાર વર્ષના બાળકને સતત સંભાળ અને રક્ષણની જરૂર હોય છે.

૧૪. નીચેની અદાલત પર પ્રભાવ પાડનારું અન્ય એક ગ્રાઉન્ડ (આધાર) એ હકીકત હતી કે બાળક પ્રાણીઓ, સરિસૃપો અને જીવો, એટલે કે, ફૂતરા, બિલાડી, સાપ વગેરે સાથે મૈત્રીપૂર્ણ હતું. જ્યારે અપીલકર્તા પાસે એવું સાબિત કરતું પ્રમાણપત્ર રજૂ કરવાની માંગણી કરવામાં આવી કે બાળક પ્રમાણિત ટ્રેનરની દેખરેખ હેઠળ સાપ કે પ્રાણીઓ સાથે રમે છે, ત્યારે

અપીલકર્તા પોતે તાલીમબદ્ધ હતા તે દર્શાવતું કોઈ પ્રમાણપત્ર રજૂ કરી શક્યા ન હતા કે સાપની પ્રજાતિઓ અથવા અન્ય કોઈ જીવોને ઓળખવા માટે બાળકને કોઈ પણ પ્રકારની તાલીમ આપવામાં આવી હતી તે સ્થાપિત કરતું કોઈ પ્રમાણપત્ર રજૂ કરી શક્યા ન હતા. રેકૉર્ડ પર રજૂ કરાયેલી તસવીરોનું અવલોકન કર્યા પછી, વિદ્વાન ન્યાયાધીશનો એવો અભિપ્રાય હતો કે સાપ વગેરે સાથે રમતી વખતે બાળક કોઈ નિષ્ણાત વ્યક્તિ અથવા નિર્દેશકના સુપરવિઝન હેઠળ ન હતું. ઉપરાંત, રેકૉર્ડ પર એવા કોઈ દસ્તાવેજો રજૂ કરવામાં આવ્યા નથી કે પાલતુ કૂતરા અને બિલાડીઓને હડકવા (rabies) માટે યોગ્ય રીતે રસી આપવામાં આવી છે. બાળકની નાની વયને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે કોઈ પણ સુરક્ષા ઉપાયો વિના અથવા કોઈ નિર્દેશક વિના તેને સાપ અને અન્ય જીવો સાથે રમવા દેવું જોખમી રહેશે.

૧૫. પક્ષકારો દ્વારા દાખલ કરાયેલી કાર્યવાહી અને ફરિયાદોનો સંદર્ભ આપતી વખતે, અદાલતે નોંધ્યું કે રજૂ કરાયેલા દસ્તાવેજો છૂટાછવાયા/અંશતઃ વાંચી શકાય નહીં. ફરિયાદને સમગ્ર રીતે ધ્યાનમાં લેતાં, વિદ્વાન ન્યાયાધીશનો અભિપ્રાય હતો કે સામાવાળાને ત્રાસ આપવામાં આવ્યો હતો અને અપીલકર્તા માર્ચ, ૨૦૨૦ ના મહિના દરમિયાન બાળકને પોતાની સાથે લઈ ગયા હતા. ગોંડલ પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલા ફોજદારી કેસો, એટલે કે આંક ૬૧ થી ૬૫ નો સંદર્ભ આપવામાં

આવ્યો છે. આક્ષેપિત ચુકાદાના ફક્ત ૧૪.૩ માં, ચેપ્ટર કેસોનો સંદર્ભ આપતી વખતે વિદ્વાન ન્યાયાધીશે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલા નંબર ચેપ્ટર કેસો ૧૫/૦૩/૨૦૨૦ પછીના છે અને તે પહેલાના નથી. સામાવાળા કાયદાનો અનાદર કરવાની ટેવ ધરાવે છે તેવું લેવાયેલું વલણ એ ધારણા પર સ્વીકારવામાં આવ્યું ન હતું કે અપીલકર્તાએ ૨૦૧૨ થી ૨૦૨૦ સુધીના સમયગાળા દરમિયાન ફરિયાદો દાખલ કરી હત; જો કે, સામાવાળાના વર્તન સામે એક પણ ફરિયાદ કે વાંધો ઉઠાવવામાં આવ્યો નથી. એવું પણ અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે જો સામાવાળા માથાભારે વ્યક્તિ હોત, તો પડોશીઓએ તેમની સામે કાર્યવાહી શરૂ કરી હોત પરંતુ, તેમના વર્તન સામે કોઈ ફરિયાદ કરવામાં આવી હોવાનું સૂચવતું કશું રેકૉર્ડ પર નથી. અપીલકર્તા દ્વારા સામાવાળા વિરુદ્ધ માત્ર ચેપ્ટર કેસો દાખલ કરવા એ વ્યક્તિના ચારિત્ર્યની સાબિતી નથી. અપીલકર્તા દ્વારા રજૂ કરાયેલા વર્તમાનપત્રના કટિંગ્સ અંગે, વિદ્વાન ન્યાયાધીશનો અભિપ્રાય હતો કે તે અહેવાલોને સામાવાળાના વર્તનની સાબિતી તરીકે ગણી શકાય નહીં.

૧૬. વધુમાં, અપીલકર્તાના માતા દ્વારા સામાવાળા વિરુદ્ધ શરૂ કરાયેલી કાર્યવાહી અંગે પણ ચર્ચા કરવામાં આવી છે. વિદ્વાન સિંગલ જજ દ્વારા પસાર કરાયેલા હુકમ તેમજ સામાવાળાને ઘરમાંથી બહાર ન કાઢવા અંગે આ અદાલત સમક્ષ વિદ્વાન એડવોકેટના નિવેદનનો સંદર્ભ આપતી વખતે,

વિદ્વાન ન્યાયાધીશે અવલોકન કર્યું કે અપીલકર્તા પાસેથી એ હુકમ રેકૉર્ડ પર રજૂ કરવાની અપેક્ષા હતી; જો કે, તે રજૂ કરવામાં આવ્યો નથી અને તેને રેકૉર્ડ પર લેવા સામે વિરોધ દર્શાવવામાં આવ્યો છે, કારણ કે તે તેમની વિરુદ્ધમાં છે. સામાવાળા અપીલકર્તાના માતાપિતા સાથે દુર્વ્યવહાર કરતા હોવા અંગે અપીલકર્તા દ્વારા લેવાયેલી દલીલ સ્વીકારવામાં આવી ન હતી કારણ કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશનો એવો અભિપ્રાય હતો કે તક હોવા છતાં, માતાપિતામાંથી કોઈની પણ તપાસ કરવામાં આવી નથી કે તેઓ સાક્ષીના કટેડામાં હાજર થયા નથી.

૧૭. અપીલકર્તા દ્વારા તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓનો સંદર્ભ આપતાં, એ નોંધવું જરૂરી છે કે બે સગી બહેનોની તપાસ કરવામાં આવી હતી. બહેનોમાંથી એક, જુનિયસ પ્રી-પ્રાઈમરી સ્કૂલમાં પ્રિન્સિપાલ તરીકે ફરજ બજાવે છે, જેમણે પુત્રીને તેના પ્રત્યે લાગણી હોવાનું જણાવ્યું છે; જો કે, કબૂલ કર્યું છે કે તે ગોંડલ રહેતી નથી પરંતુ રાજકોટ રહે છે અને બાળકની સંભાળ કેવી રીતે રાખવામાં આવે છે તે અંગે અજાણ છે. આંક ૧૨, સાક્ષીની કબૂલાતમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે તેની જુબાની તેના ભાઈ દ્વારા આપવામાં આવેલી સમજણ મુજબની છે; અને તેને હકીકતો વિશે કોઈ વ્યક્તિગત જ્ઞાન ન હતું. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન ન્યાયાધીશનો અભિપ્રાય હતો કે તેના પુરાવા કોઈ મદદરૂપ નથી. બીજી બહેનની પણ તપાસ કરવામાં આવી હતી જે પ્રાથમિક શાળામાં શિક્ષિકા તરીકે કામ કરે છે. તેના પુરાવા

પણ અન્ય સાક્ષી, આંક ૮૮ ના પુરાવાની જેમ સમાન લાઈન પર હતા. અપીલકર્તા વતી તપાસવામાં આવેલા ત્રીજા સાક્ષી મનોજ મનસુખભાઈ – આંક ૮૯ હતા. તેમણે એવું કહીને આક્ષેપ કર્યો છે કે સામાવાળા પડોશીઓ સાથે ઝઘડો કરતા હતા; જો કે, તેમણે કબૂલ કર્યું છે કે તેમણે પોતે ૧૮/૦૩/૨૦૨૦ ના રોજ સામાવાળાની તરફેણમાં નિવેદન આપીને તેમને ટેકો આપ્યો હતો. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે એ હકીકતની નોંધ લીધી કે સાક્ષીએ તેની સરતપાસમાં અપીલકર્તાના વર્ડનને સમર્થન આપ્યું હતું, પરંતુ ઊલટતપાસમાં તેણે સામાવાળાના વર્ડનને સમર્થન આપ્યું હતું. અપીલકર્તા દ્વારા લેવામાં આવેલું એ વલણ કે તેમના સાક્ષી પર વકીલનો પ્રભાવ હતો તે સ્વીકારવામાં આવ્યું ન હતું કારણ કે સાક્ષીએ કોઈ ફરિયાદ નોંધાવી ન હતી, પરંતુ તે અપીલકર્તા હતા જેમણે ચેપ્ટર કેસોના માધ્યમથી વકીલ વિરુદ્ધ ફરિયાદ નોંધાવી હતી. ફરિયાદની વર્તમાન સ્થિતિ રજૂ કરવામાં આવી ન હોવાથી અથવા ગોંડલ પોલીસ સ્ટેશનમાં કોઈ એફ.આઈ.આર. નોંધાઈ છે કે નહીં તે અંગેના દસ્તાવેજોના અભાવે, સદર વલણને કાયદાની નજરમાં ગ્રાહ્ય ગણવામાં આવ્યું ન હતું. આક્ષેપિત ચુકાદાના ફક્ત ૧૯, ૨૦, ૨૫ અને ૨૫.૨ માં વિદ્વાન ન્યાયાધીશે આ મુજબ અવલોકન કર્યું છે:

“૧૯. સામાવાળા (અરજીમાં સામાવાળા એટલે કે અપીલકર્તા) ના વર્તનને આંક ૧૦૫ અને ૧૦૬ પરથી સમજી શકાય છે. આંક ૧૦૫ એ સામાવાળા દ્વારા ગોંડલ પોલીસ સ્ટેશનમાં અરજદારના એડવોકેટ શ્રી જી.સી. ધાનેલિયા

અને તેમના પુત્ર યશ ધાબેલિયા વિરુદ્ધ તારીખ ૧૧/૧૦/૨૦૨૩ ના રોજ દાખલ કરાયેલી અરજી છે જેમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે વિદ્વાન એડવોકેટ તેમના એડવોકેટ શ્રી ભંડેરીની હાજરીમાં કોર્ટ પરિસરમાં તેમને ધમકી આપી હતી. એ નોંધવું મહત્વપૂર્ણ છે કે શ્રી ભંડેરીએ આવી કોઈ ફરિયાદ કરી નથી, જેનું કારણ તેઓ જ શ્રેષ્ઠ જાણી શકે. ખુદ સામાવાળાએ પણ આંક ૮૫ વાળા તેમના સોગંદનામામાં કથિત ઘટના અંગે સોગંદ પર કોઈ નિવેદન આપ્યું નથી, જેનું કારણ પણ તેઓ જ શ્રેષ્ઠ જાણી શકે. એ ખૂબ જ આશ્ચર્યજનક છે કે ગોંડલ પોલીસે અરજદાર દ્વારા દાખલ કરાયેલી કોઈ પણ અરજી કે ફરિયાદ પર ત્વરિત કાર્યવાહી કરી નથી પરંતુ તે જ પોલીસે સામાવાળાની નજીવી અરજીઓ પર તાત્કાલિક કાર્યવાહી કરી અને માત્ર અરજદાર વિરુદ્ધ જ અનેક ચેપ્ટર કેસો દાખલ કર્યા. તે જ રીતે, ગોંડલ પોલીસે આંક ૧૦૫ પર કાર્યવાહી કરી અને વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ધાબેલિયા અને તેમના પુત્ર વિરુદ્ધ તાત્કાલિક એન.સી. (N.C.) દાખલ કરી, જે આંક ૧૦૬ પર રજૂ કરવામાં આવી છે. પોલીસે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી ભંડેરી કે જેઓ સામાવાળાના પોતાના કહેવા મુજબ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી હતા, તેમનું નિવેદન નોંધવાની પણ તસ્દી લીધી નથી. આંક ૧૦૫ અને ૧૦૬ એ ઠરાવવા માટે પૂરતા છે કે સામાવાળાએ અરજદારને નીચે પાડવા અને નબળા પાડવા માટે અને અંતે આવી પરિસ્થિતિઓ ઊભી કરીને તેમના વિદ્વાન એડવોકેટને અરજદાર વતી વર્તમાન કેસ ચલાવવામાંથી પીછેહઠ

કરવા માટે દરેક પગલું ભર્યું છે. સામાવાળાનું આ સૌથી અણધાર્યું દૂષિત વર્તન છે. વર્તમાન બાબતમાં માત્ર પોતાની સફળતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે સામાવાળાએ પોતાની તમામ નૈતિક સીમાઓ વટાવી દીધી છે (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે). કસ્ટડી (કબજા) ની બાબત માટે પિતા/માતાની યોગ્યતા નક્કી કરવા માટે નૈતિક મૂલ્યો એ ધ્યાનમાં લેવાના પરિબલોમાંથી એક છે.

૨૦. સામાવાળાના દૂષિત વર્તનનો રેકૉર્ડ પર અન્ય એક બોલતો પુરાવો છે. આંક ૧૨૬ એ સામાવાળા દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલી લેખિત દલીલો છે. તેના ફક્ત ૧૦ માં 'અરજદાર અને તેના પુરૂષ મિત્ર અભય કામદાર' વિશે, ફક્ત ૨૦ માં 'અરજદાર અને તેના પુરૂષ મિત્રના ફોજદારી ઇતિહાસ' વિશે, ફક્ત ૨૧ માં 'અરજદારના વિદ્વાન એડવોકેટ અને તેમના પુત્ર' વિશે કહેવામાં આવ્યું છે. સદર ફક્તઓની હકીકતો સામાવાળા દ્વારા આંક ૧૨ વાળા તેમના જવાબમાં રજૂ કરવામાં આવી ન હતી. આ હકીકતો તેમણે તેમની સરતપાસના સોગંદનામા આંક ૮૫ માં સોગંદ પર રજૂ પણ કરી નથી, જેનું કારણ તેઓ જ શ્રેષ્ઠ જાણી શકે. સામાવાળાએ ફરિયાદ નોંધાવી હતી જેના પરિણામે ચેપ્ટર કેસો થયા, તે દરેક પુરુષ વ્યક્તિ વિરુદ્ધ જે અરજદારની સાથે કાં તો ચેપ્ટર કેસોમાં 'જામીનદાર' તરીકે અથવા 'એડવોકેટ' તરીકે ઊભા રહ્યા હતા. તેમણે અરજદારના વિધિક સલાહકાર (લીગલ કાઉન્સેલ) ને પણ છોડ્યા નથી. "અરજદાર અને તેના પુરુષ

મિત્ર" જેવા મથાળાના શબ્દો દ્વારા સામાવાળા વાસ્તવમાં શું રજૂ કરવા માગતા હતા તે તેમણે સ્પષ્ટ કર્યું નથી. સામાવાળાએ માત્ર અરજદારને બદનામ કરવા અને બાળકનો કબજો પોતાની પાસે સુરક્ષિત કરવા માટે ચતુર અથવા બદમાશ રીતે કામ કર્યું છે. આવી તમામ યુક્તિઓ અપનાવ્યા પછી પણ, તેઓ એ દર્શાવવામાં નિષ્ફળ રહ્યા છે કે તેઓ બાળકનો કબજો રાખવા માટે વધુ યોગ્ય વ્યક્તિ છે અથવા અરજદાર બાળકની કસ્ટડી મેળવવા માટે અયોગ્ય છે. તેનાથી વિપરીત આવા અણધાર્યા પગલાં અપનાવીને તેમણે દર્શાવ્યું છે કે તેઓ બાળકનો કબજો રાખવા માટે યોગ્ય નથી.

૨૫. રેકૉર્ડની ચકાસણી પર, મારા વિદ્વાન પુરોગામી ન્યાયાધીશે આંક ૧૫ ના તારીખ ૦૮/૧૧/૨૦૨૩ ના હુકમના ફક્ત (૨.૧) માં અવલોકન કર્યું હતું કે ચેમ્બરમાં બાળક સાથેની વ્યક્તિગત વાતચીતમાં તેણે કહ્યું હતું કે તેને તેની માતા સાથે રહેવું ગમતું નથી "તેની માતા સાથે ગમતું નથી". સદર શબ્દો સિવાય, બાળકે તેની માતા વિરુદ્ધ એક પણ શબ્દ કહ્યો ન હતો. પક્ષકારોની આખરી દલીલો સાંભળતા પહેલા, આ અદાલતે તારીખ ૨૧/૦૭/૨૦૨૫ ના રોજ ચેમ્બરમાં બાળક સાથે વાતચીત કરી હતી. તેણીની સામાન્ય પસંદ, નાપસંદ, મિત્રો, શોખ વિશે વાત કર્યા પછી, કંઈપણ પૂછ્યા વિના પણ, તેણે કહ્યું કે તે સામાવાળા સાથે રહેવા માંગે છે. તેને અરજદાર સામે કોઈ ફરિયાદ કે વાંધો નથી. સામાવાળાએ એવો આક્ષેપ

કચો હોવાથી કે અરજદાર બાળકને અવારનવાર મારઝૂડ કરતી હતી, આ અદાલતને બાળક સાથે વાત કરતી વખતે સદર આક્ષેપમાં રહેલી સત્યતા વિશે પૂછપરછ કરવાની માત્ર ચિંતા હતી, પરંતુ તેણે અરજદાર વિરુદ્ધ એવો કોઈ આક્ષેપ કચો નથી. તેનાથી વિપરીત તેણીએ તેની માતા-અરજદાર સાથેની તેની છેલ્લી મુલાકાત વિશે કહ્યું જ્યારે તેની માતા તેને તેના મિત્ર સાથે હોટેલમાં લઈ ગઈ હતી. ચેમ્બરમાં થોડો સમય અનુકૂળતા અનુભવ્યા પછી, તેણે કહ્યું કે તેને તેની માતા ગમતી નથી અને તેને શા માટે ગમતી નથી તેનું કારણ પૂછતાં તે જવાબ આપે છે કે તેની માતા તેના માટે રડે છે અને તેના માટે તેના પિતા સાથે કટકટ કરે છે. એ સ્વાભાવિક છે કે બાળક ૨૦૨૦ થી એટલે કે છેલ્લા ૪ વર્ષથી સામાવાળા સાથે રહે છે અને તેને પ્રથમ લાગણી તેમના પ્રત્યે જ હોય. તે હજુ પણ ખૂબ નાની વયની બાલિકા છે અને સ્વાભાવિક રીતે જ પેરન્ટલ એલિયનેશન સિન્ડ્રોમ (માતા-પિતાના વિમુખતાના લક્ષણો) તેના પર અસર કરી રહ્યું છે.

[૨૫.૨] ઉપરોક્ત ચુકાદો વર્તમાન કેસની હકીકતો અને સંજોગોને હૂબહૂ લાગુ પડે છે. અહીં વર્તમાન કેસમાં, બાળક બાલિકા છે અને માતા તેના માટે શ્રેષ્ઠ રક્ષક અને સંભાળ રાખનાર છે. બાળક શૈક્ષણિક અને સહ-અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિઓ સાથે કૌશલ્ય ધરાવતું બાળક છે. તે ટૂંક સમયમાં કિશોરાવસ્થામાં પ્રવેશવા જઈ રહી છે જ્યાં જૈવિક અને મનોવૈજ્ઞાનિક ફેરફારો થશે જેમાં તેને સામાવાળા કરતાં માતા-અરજદારના સાથની વધુ જરૂર

પડશે. એવા ઘણા મુદ્દાઓ હશે જે તે પિતા કરતાં માતા સાથે ચર્ચા કરવામાં વધુ અનુકૂળ રહેશે. રેકૉર્ડ પર આવે છે કે જ્યારે સામાવાળા ગોંડલમાં કિલનિકમાં વ્યસ્ત હોય ત્યારે ઘરે બાળકની સંભાળ રાખવા માટે તેમની પાસે કોઈ મહિલા સભ્ય નથી, વાસ્તવમાં કોઈ વ્યક્તિ જ નથી. આવા સંજોગોમાં, અરજદાર બાળકની કસ્ટડી મેળવવા માટે વધુ યોગ્ય વાલી છે. બાળકે પિતા સાથે રહેવાની પોતાની અચળ ઈચ્છા વ્યક્ત કરી નથી. તે હજુ પણ સિક્કાની બીજી બાજુ અનુભવવાની વય-પ્રક્રિયા હેઠળ છે. ધનિક પિતા હોવાના નાતે સ્વાભાવિક રીતે જ સામાવાળાએ તેની તમામ ઈચ્છાઓ, જરૂરિયાતો અને માંગણીઓ પૂર્ણ કરી છે પરંતુ તે માત્ર માતા જ છે, જે બાળકને કોઈ પણ વિપરીત પરિસ્થિતિ કે સમસ્યાઓમાં જીવનનું સંચાલન કેવી રીતે કરવું તે શીખવે છે. ગુજરાતીમાં એક કહેવત છે, "કડવા ઓસડ મા જ પાય" જેનો અર્થ એ થાય છે કે "માતા પોતાના બાળકના કલ્યાણ અને ભલા માટે મુશ્કેલીઓ વેઠવા કે અપ્રિય પગલાં લેવા તૈયાર હોય છે". તે માતા જ છે જે બાળકની ભૂલો અને ખોટા કામો પર તેને ધમકાવે છે. જો નાની વયે તેમ કરવામાં ન આવે, તો બાળક માટે પાછળથી શીખવું મુશ્કેલ બનશે. સામાવાળાનું ઉપરોક્ત દૂષિત વર્તન દર્શાવે છે કે તેમના સાથમાં, બાળક જીવનમાં જે કંઈ પણ ચાહે છે તે સામ-દામ-દંડ-ભેદની નીતિથી ગમે તે રીતે મેળવતા શીખશે. બાળકના નૈતિક, ચારિત્ર્યલક્ષી અને સ્વસ્થ વાતાવરણમાં વિકાસ થવાની જરૂર છે. બીજું કારણ એ છે કે ગોંડલ

પોલીસમાં અથવા આ અદાલતમાં ચેપ્ટર કેસો અને અન્ય અરજીઓનો મારો ચલાવીને સામાવાળા દ્વારા અરજદારને માર્ચ ૨૦૨૦ થી તેના પોતાના બાળકને મળવાથી વંચિત રાખવામાં આવી છે. ઉપર નોંધ્યા મુજબ સામાવાળાનું વર્તન દૂષિત અને માત્ર બાળકનો કબજો પોતાની પાસે સુરક્ષિત કરવા માટે આ અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરનારું છે. તેથી અરજદાર બાળકનો કબજો રાખવા માટે વધુ યોગ્ય વાલી છે. બંને પક્ષકારો ગોંડલ ખાતે રહે છે અને સામાવાળા પાસે વિક્લિટેશન હક્ક રહેશે. સામાવાળાએ અરજદાર કરતાં પોતાની આર્થિક સ્થિરતા પર વધુ ભાર મૂક્યો છે. એ કહેવાની જરૂર નથી કે અરજદાર કરતાં સામાવાળાની વધુ સારી આર્થિક સ્થિતિ સગીરની કસ્ટડી નક્કી કરવામાં મુખ્ય વિચારણા હોવી જોઈએ નહીં, કારણ કે મોટી આવક ધરાવતા લોકો કરતાં ઓછી આવક ધરાવતી વ્યક્તિ ખુશીથી જીવી શકે છે. [(શાલીન કાબરા વિરુદ્ધ શિવાની કાબરા, નાઈબલ સર્વોચ્ચ અદાલત, સિવિલ અપીલ નં. ૪૩૦૮/૨૦૧૨ (સ્પેશિયલ લીવ પીટીશન (સી) નં. ૧૩૨૫૪/૨૦૧૧ માંથી ઉદ્ભવતી) પર આધાર રાખવામાં આવ્યો)]. અરજદાર ઉચ્ચ શિક્ષિત છે અને તે બાળકના ઉછેર માટે પોતાનો પૂરો સમય ફાળવી શકે છે. બાળકની કસ્ટડી એ જીત કે હાર વિશે નથી; તે બાળકના ભવિષ્યને સુનિશ્ચિત કરવા વિશે છે. વાસ્તવમાં, અદાલતો બાળકના વિકાસના કલ્યાણ, ભાવનાત્મક સુરક્ષા, આર્થિક સ્થિરતા અને કેટલીકવાર બાળકની પસંદગીઓને પ્રાથમિકતા આપે છે. રૂઢી અગ્રવાલ

વિરુદ્ધ નિમિષ એસ. અગ્રવાલ (૨૦૨૫ INSC ૯૯) નો ચુકાદો પ્રગતિ દર્શાવે છે, જે ફ્લેક્સિબલ વિક્રિટ અને ડિજિટલ ઉકેલોને આવકારે છે. કસ્ટડી સ્થિર (static) નથી; તે વિકસતી જરૂરિયાતો સાથે અનુકૂળન સાધે છે. કસ્ટડીના કાયદા જડ નથી; કસ્ટડી ઉદ્ભવતી જરૂરિયાતો સાથે અનુકૂળ થાય છે. આખરે, સહકાર એ સંઘર્ષ કરતાં ચડિયાતો છે. માતા-પિતાએ એવી સહાયક પરિસ્થિતિઓ ઊભી કરવી જોઈએ કે જેથી અલગ થવાથી બાળકના ભાવનાત્મક વિકાસમાં અવરોધ ન આવે.”

અપીલકર્તાના વર્તનની નોંધ લેતાં વિદ્વાન ન્યાયાધીશનો એવો અભિપ્રાય હતો કે સામાવાળાને કસ્ટડીથી વંચિત રાખવા અને તેને તમામ સમય માટે પોતાની પાસે રાખવાના હેતુથી જ અપીલકર્તાએ તમામ નૈતિક સીમાઓ વટાવી દીધી છે. આ અદાલત, સદર અવલોકન સાથે સંપૂર્ણપણે સહમત છે અને અમે તેમ કહીએ છીએ, કારણ કે અપીલકર્તાએ આ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલા સૂચનો પ્રત્યે ન્યાયી વર્તન કર્યું નથી, જે એક લાયકાત ધરાવતા વ્યાવસાયિકને ન શોભે તેવું વર્તન દર્શાવે છે. સદર પાસાની ચર્ચા પછીના ફકરાઓમાં વિગતવાર કરવામાં આવી છે.

૧૮. આક્ષેપિત ચુકાદાના ફકરા ૨૫ માં સંબંધિત અવલોકનો નોંધાયેલા છે, જેમાં બાળકની ઈચ્છા જાણવા માટે તેની સાથે થયેલા વાર્તાલાપને નોંધવામાં

આવ્યો છે. સામાવાળા બાળકની સાથે દુર્વ્યવહાર કરતા હોવાના આક્ષેપના સંદર્ભમાં, અદાલતને માલૂમ પડ્યું કે પુત્રી સામાવાળા તેની સાથે ખરાબ વર્તન કરતા હોવાની કોઈ ફરિયાદ કરી નથી. તેનાથી વિપરીત, એ નોંધવામાં આવ્યું છે કે સામાવાળા તેમની પુત્રીને તેમના મિત્રો સાથે રેસ્ટોરન્ટમાં લઈ ગયા હતા. તે તેની માતાને શા માટે પસંદ કરતી નથી તે પ્રશ્નના જવાબમાં, પુત્રી દ્વારા આપવામાં આવેલો એકમાત્ર જવાબ એ હતો કે માતા તેના પિતા સાથે સતત કટકટ કરે છે અને તેના માટે રડે છે. વિદ્વાન ન્યાયાધીશનો એવો અભિપ્રાય હતો કે બાળકે પિતા સાથે રહેવાની અચળ ઈચ્છા વ્યક્ત કરી નથી અને તેણે માતા દ્વારા લંબાવવામાં આવતા પ્રેમ અને લાગણીનો અનુભવ કરવાનો હજુ બાકી છે. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે વધુમાં અવલોકન કર્યું કે ધનિક પિતા હોવાના નાતે, અપીલકર્તાએ સ્વાભાવિક રીતે બાળકની તમામ ઈચ્છાઓ, જરૂરિયાતો અને માંગણીઓ પૂર્ણ કરી છે; જો કે, તે માતા જ છે જે બાળકને જીવનનું સંચાલન કરવામાં માર્ગદર્શન આપશે. આ રીતે ચર્ચા કરતી વખતે, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે અપીલકર્તા દ્વારા પુત્રી અને માતા વચ્ચેની મુલાકાતોનો વિરોધ કરવા માટે કરવામાં આવેલા પ્રયાસોની પણ નોંધ લીધી હતી. વિદ્વાન ન્યાયાધીશે યોગ્ય રીતે જ ઠરાવ્યું છે કે સામાવાળા ઉચ્ચ શિક્ષિત છે અને બાળકના ઉછેરમાં પોતાનો પૂરો સમય ફાળવવા માટે સક્ષમ છે. બાળકની કસ્ટડી એ જીત કે હાર વિશે નથી, પરંતુ બાળકના ભવિષ્યને સુનિશ્ચિત કરવા વિશે છે અને અદાલત બાળકના કલ્યાણ, વિકાસ,

ભાવનાત્મક સુરક્ષા, આર્થિક સ્થિરતા અને કેટલીકવાર બાળકની પસંદગીઓને પ્રાથમિકતા આપે છે તેવું અવલોકન કરીને, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે પુત્રીનો કબજો સામાવાળાને આપવાની મંજૂરી આપી હતી. અપીલકર્તાને દર રવિવારે નિર્દિષ્ટ સમયગાળા માટે બાળકને મળવા માટે નોંધપાત્ર વિઝિટેશન હક્કની મંજૂરી આપવામાં આવી છે. આ ઉપરાંત, અપીલકર્તાને ઉનાળુ અને શિયાળુ વેકેશન તથા દિવાળીના વેકેશનના પ્રથમ પાંચ દિવસ દરમિયાન કસ્ટડી રાખવાનો હક્ક આપવામાં આવ્યો છે. અપીલકર્તાને રોજના કોલ પર બાળક સાથે વાતચીત કરવાની પણ મંજૂરી આપવામાં આવી છે અને વાલી તરીકે, તેમને બાળકની શૈક્ષણિક અને સહ-અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિઓ અને પ્રગતિથી માહિતગાર થવા માટે શાળાની મુલાકાત લેવાની પણ સ્વતંત્રતા આપવામાં આવી છે.

૧૯. આ તબક્કે, સર્વોચ્ચ અદાલતના ટાંકવામાં આવેલા ચુકાદાઓનો સંદર્ભ આપવો યોગ્ય છે. કર્નલ રમનીશ પાલ સિંહ વિરુદ્ધ સુગંધી અગ્રવાલ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ સમાન હકીકતો હતી અને ફક્ત ૧૨ માં, 'કલ્યાણ' શબ્દનું તેના વ્યાપક અર્થમાં અર્થઘટન કરતી વખતે, એ નોંધવામાં આવ્યું છે કે અદાલત દ્વારા કરવામાં આવતી વિચારણા માત્ર નૈતિક અને સદાચારી કલ્યાણ સુધી વિસ્તરશે નહીં પરંતુ તેમાં સગીર બાળકોના શારીરિક સ્વાસ્થ્ય/સુખાકારીનો પણ સમાવેશ થશે. એ નોંધવામાં આવ્યું છે કે, આ મુદ્દાનો નિર્ણય સર્વગ્રાહી અને સમાવેશી

અભિગમના આધારે કરવાનો રહે છે, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે, બાળક માટે ઉપલબ્ધ સામાજિક-આર્થિક અને શૈક્ષણિક તકો, આરોગ્ય સંભાળ અને બાળકની એકંદર સુખાકારી, વધતા કિશોરો માટે સાનુકૂળ શારીરિક વાતાવરણ પૂરું પાડવાની ક્ષમતા જ નહીં પરંતુ સગીર બાળકોની પસંદગીને પણ ધ્યાનમાં લેવાની રહે છે.

૨૦. વિવેક સિંહ વિરુદ્ધ રોમાની સિંહ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, હકીકતો હાલના કેસની હકીકતોની તદ્દન નજીક છે, તેમાં નોંધવામાં આવ્યું છે કે મુખ્ય વિચારણા હંમેશા બાળકના કલ્યાણની જ હોય છે; જો કે ઘણીવાર, પ્રવર્તમાન સંજોગો એટલા ગૂંચવણભર્યા હોય છે કે પરસ્પર વિરોધી પરિમાણોનું મૂલ્યાંકન કરવું અને પછું કઈ તરફ નમે છે તે નક્કી કરવું મુશ્કેલ બની જાય છે. હાલના કેસમાં, અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, બાલિકા ૧૧ વર્ષની નાની વયની છે અને તે વધતી જતી કિશોરી છે જેને તેની જરૂરિયાતો અને અપેક્ષાઓને સાનુકૂળ હોય તેવા વાતાવરણની પણ જરૂર છે. એ બાબત પણ અવિવાદિત છે કે સામાવાળા ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવે છે અને બેચલર ઓફ ફાર્મસીની ડિગ્રી ધરાવે છે તથા પોતાની પુત્રીની સંભાળ રાખવા માટે યોગ્ય છે. હાલના કેસમાં, બાળકની પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતનો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે પછું સામાવાળાની તરફેણમાં નમેલું છે અને સામાવાળાની અરજી યોગ્ય રીતે મંજૂર કરવામાં આવી છે. એ પણ

અવિવાદિત છે કે અપીલકર્તાને પર્યાપ્ત વિઝિટેશન હક્ક આપવામાં આવ્યા છે, એટલે કે; ઉનાળુ અને શિયાળુ વેકેશન તથા દિવાળીના વેકેશનના પ્રથમ પાંચ દિવસ દરમિયાન બાળકનો કબજો અપીલકર્તા પાસે રહેશે. રવિવારે પણ, અપીલકર્તા પાસે જ સવારે ૧૦:૦૦ વાગ્યાથી સાંજે ૦૬:૦૦ વાગ્યા સુધી બાળકનો કબજો રહેશે. વધુમાં, અપીલકર્તાને દિવસમાં બે વાર વાજબી સમય માટે મોબાઈલ ફોન પર તેની સાથે વાત કરવાની પણ સ્વતંત્રતા આપવામાં આવી છે. અપીલકર્તાને "ક્રિશ્ટીના" ની શૈક્ષણિક અને સહ-અભ્યાસક્રમ પ્રવૃત્તિઓ અને પ્રગતિથી માહિતગાર થવા માટે શાળાની મુલાકાત લેવાની પણ સ્વતંત્રતા આપવામાં આવી છે. તેથી, અપીલકર્તાને પર્યાપ્ત વિઝિટેશન હક્ક પૂરા પાડવામાં આવ્યા છે.

૨૧. એ નોંધવું જરૂરી છે કે વિદ્વાન ન્યાયાધીશને મુખ્યત્વે જે પરિબળો પ્રભાવિત કરી ગયા તે આ મુજબ છે, (i) પુત્રી ૧૧ વર્ષની નાની વયની હોવાને કારણે તેને માતાની સતત સંભાળ અને રક્ષણની જરૂર છે; (ii) કુટુંબમાં મહિલા સભ્યની ગેરહાજરી; (iii) બાળક પ્રમાણિત ટ્રેનરના સુપરવિઝન વિના પ્રાણીઓ અને સાપ સાથે મૈત્રીપૂર્ણ હોવું વગેરે અને (iv) ૧૫/૦૩/૨૦૨૦ પછી ચેપ્ટર કેસો દાખલ કરવા. આક્ષેપિત ચુકાદામાં, ઉપરોક્ત પરિબળોની વિગતવાર અને ઊંડાણપૂર્વક વિચારણા કરવામાં આવી છે. પક્ષકારો માટે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન કૌન્સિલને પૂરતી લંબાઈ સુધી

સાંભળ્યા પછી અને વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા પહોંચેલા નિષ્કર્ષો પર આપણી સચેત વિચારણા આપ્યા પછી, અમને ચુકાદાને રદબાતલ કરવાનું કોઈ ગ્રાઉન્ડ (આધાર) જણાતું નથી.

૨૨. આપણે ક્રમાનુસાર ઉપરોક્ત દર્શાવેલ પરિબલોને ટૂંકમાં સ્પર્શી શકીએ છીએ. માતાની સતત સંભાળ અને રક્ષણના પાસાનો સંદર્ભ આપતાં, એ નોંધવામાં આવી શકે છે કે પુત્રી ૧૧ વર્ષની નાની વયની છે અને પુખ્તાવસ્થા/કિશોરાવસ્થાના પ્રારંભમાં છે. આ એ ઉંમર છે જ્યારે તેને માતાની વધુ સંભાળ અને ધ્યાનની જરૂર હોય છે. એ સર્વવિદિત છે કે વધતી જતી ઉંમરની સગીર બાલિકાને પિતાની તુલનામાં તેની માતાના સાથની વધુ જરૂર હોય છે. એ અવિવાદિત છે કે સામાવાળા લાયકાત ધરાવે છે અને બેચલર ઓફ ફાર્મસીની ડિગ્રી ધરાવે છે અને હાલમાં, તેઓ કોઈ નોકરી કરતા નથી અને પૂરો સમય ઉપલબ્ધ છે, જેઓ પુત્રીનો કબજો રાખવા માટે હક્કદાર છે. મહિલા સભ્યોની ગેરહાજરીના પાસા સાથે કામ પાર પાડતી વખતે, એ નોંધવું યોગ્ય છે કે અપીલકર્તાને બે બહેનો છે, જે બંને અનુક્રમે ૩૫ કિલોમીટરના અંતરે રાજકોટ અને લગભગ એટલા જ અંતરે જેતપુર ખાતે સ્થાયી થયેલી છે. એક શાળામાં પ્રિન્સિપાલ તરીકે કામ કરે છે, જ્યારે બીજી શિક્ષિકા તરીકે કામ કરે છે. હકીકત એ રહે છે કે બંને બહેનો ગોંડલ રહેતી નથી. જોકે બે બહેનો છે પરંતુ તેઓ અલગ-અલગ શહેરોમાં રહે છે અને સગીર બાલિકાને સતત સાથ, સંભાળ અને ધ્યાન સુનિશ્ચિત કરી શકશે

નહીં. આ ઉપરાંત, શરૂઆતમાં, અપીલકર્તાના કુટુંબમાં માતા-પિતા એટલે કે પિતા અને માતાનો સમાવેશ થતો હતો. એવા અહેવાલ છે કે અપીલકર્તાના માતાનું તાજેતરમાં તારીખ ૦૫/૦૮/૨૦૨૫ ના રોજ અવસાન થયું છે અને હાલની સ્થિતિએ, અપીલકર્તા તેમના પિતા સાથે એકલા રહે છે અને તેમની સાથે સંયુક્ત રીતે રહેતા હોય તેવા કોઈ મહિલા સભ્યો ઉપલબ્ધ નથી. આથી, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે એવું અવલોકન કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી હોવાનું આ અદાલતને જણાતું નથી કે કોઈ મહિલા વ્યક્તિની ગેરહાજરીમાં અને જ્યારે અપીલકર્તા તેમના કિલનિકમાં વ્યસ્ત હોય ત્યારે ઘરે બાળકની સંભાળ રાખવા માટે કોઈ વ્યક્તિ ન હોવાથી, સામાવાળા બાળકનો કબજો રાખવા માટે વધુ યોગ્ય વ્યક્તિ છે. વધુમાં, બાળકે પિતા સાથે રહેવાની પોતાની અચળ ઈચ્છા વ્યક્ત કરી નથી અને સામાવાળા સાથે તે જે ભાવનાત્મક સંબંધ શેર કરી શકે છે તે સમજવા અને આકલન કરવાનું હજુ બાકી છે કારણ કે વર્ષ ૨૦૨૦ પછી તેને સામાવાળાથી અલગ કરવામાં આવી છે.

૨૩. ચેપ્ટર કેસો દાખલ કરવાના પાસાનો સંદર્ભ આપતાં, એ નોંધવામાં આવી શકે છે કે સામાવાળા માથાભારે વ્યક્તિ છે અને કાયદાનો અનાદર કરવાનું ચારિત્ર્ય ધરાવે છે તે સાબિત કરવા માટે અપીલકર્તાએ રેકૉર્ડ પર વિવિધ ફરિયાદો મૂકી છે. નોંધનીય રીતે, વર્ષ ૨૦૧૨ માં લગ્ન પછી, લગભગ ૮ વર્ષ સુધી બધું સારું ચાલ્યું અને માર્ચ ૨૦૨૦ પછી પક્ષકારો

વચ્ચે મતભેદો ઉદ્ભવ્યા. ચેપ્ટર કેસો માત્ર ૧૫/૦૩/૨૦૨૦ પછી જ દાખલ કરવામાં આવ્યા છે. એ નોંધવું પણ રસપ્રદ છે કે સામાવાળાના વર્તન માટે સાક્ષી મનોજભાઈ મનસુખભાઈ – આંક ૮૯ ની તપાસ કરવામાં આવી હતી. તેમના સોગંદનામામાં, તેમણે એવો આક્ષેપ કર્યો છે કે સામાવાળાએ અપીલકર્તાના માતા-પિતાને હેરાન કર્યા હતા અને તેના પરિણામે, તેમણે રાજકોટ શિક્ષ્ટ થવું પડ્યું હતું. સામાવાળા બાળક સાથે દુર્વ્યવહાર કરતા હતા અને ઝઘડાખોર સ્વભાવ ધરાવતા હતા તેવો આક્ષેપ પણ કરવામાં આવ્યો છે. સ્પષ્ટપણે, ઊલટતપાસમાં, સદર સાક્ષીએ કબૂલ કર્યું છે કે આઈ.પી.સી. ની કલમ ૪૯૮એ હેઠળની કાર્યવાહીમાં, સામાવાળાની તરફેણમાં નિવેદન આપવામાં આવ્યું છે. વિદ્વાન ન્યાયાધીશ દ્વારા ચોક્કસપણે નોંધવામાં આવ્યું છે કે જોકે સાક્ષીએ અપીલકર્તાના સ્ટેન્ડને સમર્થન આપ્યું હતું પરંતુ ઊલટતપાસમાં તેણે સામાવાળાના વર્ણનને સમર્થન આપ્યું હતું. સદર સાક્ષીની વિશ્વસનીયતા સદર વિરોધાભાસ દ્વારા ખંડિત થઈ હતી અને તેથી, તે સ્વીકારવામાં આવી ન હતી. સામાવાળા કસ્ટડી મેળવવા માટે યોગ્ય નથી તે બાબતને સમર્થન આપે તેવો એક પણ પુરાવો નથી.

૨૪. નોંધનીય રીતે, અપીલકર્તા દ્વારા ગોંડલ પોલીસ સ્ટેશનમાં આંક ૧૦૫ ની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી જેમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે કોર્ટ પરિસરમાં તેમના એડવોકેટની હાજરીમાં સામેના પક્ષના એડવોકેટો દ્વારા તેમને ધમકી આપવામાં આવી હતી. ફરિયાદ પર કાર્યવાહી

કરવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા દ્વારા ફરિયાદ દાખલ કરવાનો હેતુ માત્ર સામાવાળાના વિદ્વાન એડવોકેટ પર દબાણ લાવવાનો અને વિદ્વાન એડવોકેટને સામાવાળાના કેસનું પ્રતિનિધિત્વ કરવાથી પીછેહઠ કરવા માટે મજબૂર કરવાનો જ હતો. આ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે ચોક્કસપણે અવલોકન કર્યું છે કે અપીલકર્તાનું વર્તન દૂષિત છે અને તેમણે માત્ર આ બાબતમાં સફળ થવા અને બાળકનો કબજો સુરક્ષિત કરવા માટે પોતાની તમામ નૈતિક સીમાઓ વટાવી દીધી છે. એક પછી એક ચેપ્ટર કેસો દાખલ કરવા એ બીજું કંઈ નહીં પરંતુ દર્શાવે છે કે કેવી રીતે અપીલકર્તાએ સામાવાળા માટે મુશ્કેલીઓ ઊભી કરવામાં અને માત્ર તેનો કબજો છીનવી લેવાના હેતુથી કોઈ કસર છોડી નથી. તેથી, વિદ્વાન ન્યાયાધીશે અભિપ્રાય આપ્યો છે કે કસ્ટડીની બાબતોમાં, માતા-પિતાની યોગ્યતા માટે ધ્યાનમાં લેવાના પરિબલોમાંથી નૈતિક અને સદાચારી મૂલ્યો પણ એક પરિબલ છે.

૨૫. આ અદાલત, ઉપરોક્ત દર્શાવેલ અવલોકન સાથે સહમત છે જે આ અદાલત સમક્ષ સુનાવણી દરમિયાન બનેલી ઘટનાઓથી વધુ મજબૂત બને છે. આ અદાલતે, માતા-પિતા પોતાના મતભેદો બાજુ પર રાખીને બાળકનો સંયુક્ત રીતે ઉછેર કરે તે જોવાના હેતુથી અને અપીલકર્તા શિક્ષિત અને ઉચ્ચ લાયકાત ધરાવતા ડૉક્ટર હોવાનું ધ્યાનમાં રાખીને, તેમને પુત્રીની માતા સાથે સૌહાર્દપૂર્ણ મુલાકાત સુગમ બનાવવાની વિનંતી કરી હતી. દુર્ભાગ્યે,

માત્ર દેખાવો કરવા સિવાય, વાસ્તવમાં અપીલકર્તાએ એ કંઈ કે તેમણે સામાવાળાને ખૂબ દૂરના સ્થળે બોલાવ્યા અને કારણ કે તેઓ પહોંચી શક્યા નહીં, તેથી અપીલકર્તાએ સામાવાળાને ત્યાં પહોંચવાની સૂચના આપીને સ્થળ બદલી નાખ્યું. નોંધનીય રીતે, બદલાયેલું સ્થળ ૯૯ કિલોમીટર દૂર હતું અને સામાવાળા પુત્રીને મળવા માટે સદર અંતર કાપે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવી હતી. અપીલકર્તા દ્વારા સામાવાળાને મોકલવામાં આવેલા વોટ્સએપ મેસેજ મુજબ, અપીલકર્તાના મતે "તે માત્ર ૯૯ કિલોમીટર જ હતું". મુદ્દો ૯૯ કિલોમીટરનો નથી પરંતુ, જ્યારે આ અદાલતે અપીલકર્તાને મુલાકાત સુગમ બનાવવાની "વિનંતી" કરી હતી, ત્યારે અપીલકર્તા દ્વારા વાસ્તવિક અને ન્યાયી પ્રયાસો કરવામાં આવે તેવી અપેક્ષા હતી; જો કે, તેમણે ન્યાયી વર્તન કંઈ ન હતું. વધુ એક પાસું નોંધવું જરૂરી છે કે એક મુલાકાતમાં, એક સગા કે મિત્રએ પુત્રી દ્વારા દર્શાવવામાં આવેલા વિરોધને સંભાળવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો; અપીલકર્તાએ સદર વ્યક્તિ સામે પણ ચેપ્ટર કેસ દાખલ કર્યો હતો (એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે તેઓ સગા ન હતા). અપીલકર્તાએ પોલીસ સ્ટેશનનો સંપર્ક કરીને ચેપ્ટર કેસ દાખલ કરવાને બદલે આ અદાલત સમક્ષ રજૂઆત કરવી જોઈતી હતી. આનાથી વારંવાર પોલીસ સ્ટેશનનો સંપર્ક કરવા અને ચેપ્ટર કેસો દાખલ કરવાના અપીલકર્તાના એકદંત્ર/ઉદ્ધત અભિપ્રાયને વધુ બળ મળે છે.

૨૬. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે બાળક ધોળકિયા સ્કૂલ, ઉમવાડા રોડ, ગોંડલ

ખાતે ધોરણ ૬ માં અભ્યાસ કરે છે. જ્યારે, સામાવાળા રાજકોટ છોડ્યા પછી, હાલમાં દેવગામ, તાલુકો કુકવાવ, જિલ્લો અમરેલી ખાતે રહી રહ્યા છે. સામાવાળા ગોંડલ ખાતે રહેતા ન હોવા અંગે ઉઠાવાયેલા વાંધાને ધ્યાનમાં રાખીને, તારીખ ૦૧/૦૮/૨૦૨૫ ના રોજ એવી બાંહેધરી આપવામાં આવી છે કે સામાવાળા તરત જ ગોંડલ શિફ્ટ થશે અને અપીલકર્તાને વહેલામાં વહેલી તકે સરનામા વિશે જાણ કરવામાં આવશે. સામાવાળાના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પ્રતીક જસાણીએ વકીલમંડળ સમક્ષ જણાવ્યું છે કે સામાવાળા વહેલામાં વહેલી તકે ગોંડલ શિફ્ટ થશે; જો કે, એવી આશંકા વ્યક્ત કરવામાં આવી છે કે અપીલકર્તા, તેમની પાસે રહેલી સત્તા/પ્રભાવથી, ભૂતકાળના અનુભવને ધ્યાનમાં રાખીને સમસ્યાઓ ઊભી કરે તેવી શક્યતા છે, જેના પર અપીલકર્તાના વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પિનાંક રિયાણી જણાવે છે કે એવું કંઈપણ બન્યું નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે ફરિયાદ કરવી જરૂરી બની હતી કારણ કે જે વ્યક્તિએ બાળકને ધમકાવ્યું હતું તે સામાવાળાના સગા ન હતા. આક્ષેપો અને વળતા આક્ષેપોની ગુણદોષમાં પ્રવેશ્યા વિના આ અદાલત અપેક્ષા રાખે છે કે બંને માતા-પિતા ઉચ્ચ શિક્ષિત અને આર્થિક રીતે સક્ષમ હોવાથી, તેઓ સૌહાર્દપૂર્ણ સંબંધો જાળવી રાખે અને બાળકના હિતનું શ્રેષ્ઠ શક્ય રીતે રક્ષણ કરવામાં પૂર્ણ સહયોગ આપે અને અનાવશ્યક રીતે ફરિયાદો દાખલ કરવામાં ન પડે.

૨૭. એકંદર ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અદાલતનો સુવિચારિત અભિપ્રાય છે કે બાળકના કલ્યાણ, શારીરિક સુખ-સગવડ અને એકંદર સુખાકારીની પૂરતી સંભાળ લેવામાં આવી રહી છે. જ્યાં સુધી બાળકને પૂરી પાડવામાં આવતી આર્થિક સુરક્ષાનો સંબંધ છે, તેની કાળજી લેવામાં આવી છે કારણ કે વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પિનાંક રિયાણીએ આ અદાલત સમક્ષ જણાવ્યું છે કે અપીલકર્તા બાળકના ખર્ચાઓ, એટલે કે; શિક્ષણ અને અન્ય સુખ-સુવિધાઓની સંભાળ રાખશે. આથી, ધનિક પિતા હોવાના નાતે, અપીલકર્તા બાળકને પોતાની બિનશરતી મદદ પૂરી પાડવાનું ચાલુ રાખશે અને આ અદાલત સમક્ષ કરેલા નિવેદનનું પાલન કરશે તેવી અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.

૨૮. ઉપરોક્ત ચુકાદાને ધ્યાનમાં રાખીને, અમને આક્ષેપિત ચુકાદામાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે કોઈ આધાર માલૂમ પડતો નથી. આથી, અપીલ ગ્રાહ્ય રાખવામાં આવતી નથી અને આથી તેને ફગાવી દેવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

૨૯. આ તબક્કે, વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પિનાંક જે. રિયાણીએ વિનંતી કરી છે કે અપીલકર્તા ઉચ્ચ મંચ સમક્ષ જવાની યોજના બનાવી રહ્યા હોવાથી, આક્ષેપિત ચુકાદો આ અદાલત દ્વારા તારીખ ૦૯/૦૯/૨૦૨૫ ના હુકમથી સ્થગિત કરવામાં આવ્યો હતો, તેથી તેને લંબાવવામાં આવે. વિદ્વાન એડવોકેટ શ્રી પ્રતીક વાચ. જસાણીએ એવા ગ્રાઉન્ડ પર સ્ટે લંબાવવાની

વિનંતીનો સખત વિરોધ કર્યો હતો કે સામાવાળાની તરફેણમાં હુકમ પસાર થયો હોવા છતાં, સામાવાળા બાળકના કબજાથી વંચિત છે. અપીલકર્તા નામદાર સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ જવાની ઈચ્છા ધરાવતા હોવાથી, વિનંતી સ્વીકારવામાં આવે છે. અપાયેલ અને સમયે-સમયે લંબાવવામાં આવેલ સ્ટે, ચુકાદો અપલોડ થયાની તારીખથી છ અઠવાડિયાના સમયગાળા માટે વધુ લંબાવવામાં આવે છે.

(સંગીતા કે. વિશેન, ન્યાયમૂર્તિ)

(નિશા એમ. ઠાકોર, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.